

Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii
„La Strada”

***Particularitățile
fenomenului
violenței sexuale
în Republica
Moldova***

2019

Asociația Obștească
Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada”

Particularitățile fenomenului violenței sexuale în Republica Moldova

Grup de experți:

Daniela MISAIL-NICHITIN

Ana NANI

Ana REVENCO

Prezentul Raport a fost elaborat în cadrul contractului de prestări servicii nr. PSC2018-049, semnat între Centrul Internațional „La Strada” și UN Women Moldova. Opiniile exprimate în prezentul Raport reprezintă viziunea autorilor și nu reflectă neapărat poziția UN Women.

Pentru informații suplimentare privind prezenta publicație ne puteți contacta:

MD-2012, CP 259, Chișinău Republica Moldova

Tel.: (+373) 22 23.49.06

Fax: (+373) 22 23.49.07

E-mail: office@lastrada.md

www.lastrada.md

Cuprins

6	SUMAR EXECUTIV
10	I. Cadrul legal/normativ național în domeniul prevenirii și combaterii violenței sexuale și corelația cu standardele internaționale în domeniu
20	II. Analiza cazurilor de violență sexuală în Republica Moldova
26	III. Cifre și date calitative despre violența sexuală în Republica Moldova
30	IV. Mecanismul de raportare și servicii disponibile pentru victimele violenței sexuale
31	4.1. Mecanismul de raportare și inițiere a unei cauze penale în cazul infracțiunilor sexuale
33	4.2 Accesul victimelor violenței sexuale la servicii sociale
37	4.3 Servicii disponibile pentru victimele violenței sexuale
46	V. Concluzii și recomandări generale

Listă de abrevieri

APC	– administrația publică centrală
APL	– administrația publică locală
CAP	– Centrul de Asistență și Protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane
CDF	– Centrul de Drept al Femeilor
CNPAC	– Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii
Convenția de la Istanbul	– Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice
Convenția de la Lanzarote	– Convenția Consiliului Europei cu privire la protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale
CP RM	– Codul penal al Republicii Moldova
CPD	– Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare
CPP	– Codul de procedură penală (al Republicii Moldova)
CSJ	– Curtea Supremă de Justiție
ONG	– Organizație Neguvernamentală
MAI	– Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova
MSMPS	– Ministerul Sănătății Muncii și Protecției Sociale
Statutul CPI	– Statutul Curții Penale Internaționale (Statutul de la Roma)
VVF	– victimă a violenței în familie
VS	– violență sexuală
VVS	– victimă a violenței sexuale
USMF	– Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie

SUMAR EXECUTIV

Prezentul Raport reprezintă o analiză a particularităților fenomenului violenței sexuale în Republica Moldova prin prisma corelației legislației naționale în domeniul prevenirii și combaterii violenței sexuale (VS) cu standardele internaționale în domeniul respectiv. Obiectivele Raportului se rezumă la o analiză generală a cazurilor de violență sexuală în Republica Moldova – tendințe în timp, date dezagregate pe grupuri demografice, factori favorizanți, cifre și date calitative despre violența sexuală în diverse statistici, mecanisme existente de referire către serviciile disponibile pentru victimele violenței sexuale, finalizând cu concluzii și recomandări de îmbunătățire a componentelor menționate, de revizuire a cadrului legislativ, acolo unde este necesar, pentru a exclude abordări diferențiate și/sau discriminatorii și a spori eficiența răspunsului instituțiilor statului în procesul de prevenire și combatere a violenței sexuale.

Infrațiunile privind viața sexuală au un specific aparte: este în creștere nu numai numărul lor în statele lumii, ci și diversificarea formelor – de la infrațiunea de viol, la cea de hărțuire sexuală, acțiuni perverse, acostarea copiilor în scopuri sexuale, inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaționale și de comunicare.

Deși în Republica Moldova drepturile tuturor cetățenilor sunt oficial recunoscute, există un șir de lacune în cadrul normativ și aplicarea acestuia în practică în raport cu victimele violenței sexuale (VVS). Acestea, de regulă, încă se mai confruntă cu multiple bariere nu numai culturale, economice și sociale, dar și de ordin legal, care le fac accesul la justiție dificil. Victimele violenței sexuale nu au acces corespunzător la servicii psihologice de calitate, la asistență juridică calificată și gratuită, acordată de instituțiile de stat sau de ONG-uri, de prestatori de servicii care sunt finanțați din bugetul de stat sau bugetele locale. Numărul adresărilor din partea VVS la serviciile de asistență juridică și protecție socială este redus, situația dată fiind determinată de mai mulți factori: stereotipurile din societate care blamează, de regulă, victima, și nu agresorul; neîncrederea victimelor abuzurilor sexuale nu numai în persoanele ce o înconjoară, dar și în profesio-

niști, justiție; dependența de agresor sau frica insuflată de acesta; lipsa informațiilor despre locurile, instituțiile unde ar putea să se adreseze în astfel de situații și nivelul redus de cunoștințe juridice.

Specialiștii din organele de drept se confruntă și ei cu probleme în obținerea materialului probatoriu ce trebuie prezentat în instanțele de judecată, deoarece victimele nu sunt informate și nu păstrează probele infrațiunii comise. O parte dintre ele se adresează cu întârziere organelor de drept și în asemenea circumstanțe este complicat de a proba în instanță infrațiunea cu caracter sexual.

O componentă importantă pentru inițierea dosarului penal împotriva agresorului o constituie rezultatele expertizei medico-legale. Specialiștii în drept semnalează necesitatea îmbunătățirii condițiilor în care are loc expertiza medico-legală, a echipamentului medical, dar și schimbarea atitudinii acestor specialiști față de victimele violenței sexuale, inclusiv necesitatea reformării domeniului expertizei însăși, așa încât documentele emise de acest organ să nu lase loc de interpretări arbitrare. În plus, sistemul medical reduce asistența medicală doar la întocmirea unui raport de constatare medico-legală a leziunilor, victimele fiind nevoite să solicite ele tratamentul necesar, suportându-l din cont propriu.

Chiar și în cazurile când se inițiază procedura penală, victimele violenței sexuale se confruntă cu o altă problemă – presiunea din partea infractorului, rudelor acestuia de a-și retrage plângerea. Fiind foarte vulnerabile emoțional, ele sunt ușor influențate și, dacă nu sunt încurajate și susținute, majoritatea lor abandonează procesul penal. Există și specialiști în drept care nu țin cont de vulnerabilitatea VVS, de faptul că acestea pot fi manipulate, amenințate ca să-și retragă plângerea. Paradoxal, dar multe dintre VVS, fiind impuse să-și retragă declarațiile sub presiune, ajung ulterior și în judecată pentru „mărturii false”, deși există probe evidente ale infrațiunii sexuale săvârșite asupra lor. În plus, majoritatea victimelor violenței sexuale, care au apelat

Particularitățile fenomenului violenței sexuale în Republica Moldova

la organele de drept pentru a fi pedepsit agresorul, se plâng de perioada îndelungată de acumulare a probelor și judecare a cazului. Tergiversarea dosarului le fac să-și piardă curajul, încrederea în sistem, până la urmă ele renunțând foarte des la pedepsirea agresorului.

Sistemul de justiție încă neglijează impactul violenței sexuale asupra personalității victimei și nu poate fi caracterizat ca fiind unul prietenos. Sunt foarte rare cazurile de inițiere a dosarelor privind compensarea prejudiciului material și moral, judecătorii nu se expun, iar procurorii nu solicită acest lucru când pronunță decizia instanței, ceea ce face mecanismul de implementare a cadrului legal defectuos. Lacunele sistemului de justiție sunt multe: interpretarea diferită a cadrului normativ, activități de prevenire limitate, insuficiența specialiștilor instruiți în acest domeniu, practici de confruntare a victimei cu agresorul etc.

Problema violenței sexuale nu constituie în prezent o prioritate nici pentru administrația publică centrală (APC), nici pentru cea locală (APL). Acțiunile întreprinse în acest context țin mai mult de inițiativele sectorului neguvernamental, doar că acestea sunt insuficiente pentru a acorda asistență legală și socială adecvată categoriei respective de victime. Autoritățile trebuie să-și asume mai multă responsabilitate în special pentru realizarea drepturilor la protecție, iar societatea civilă, împreună cu comunitatea donatorilor, să contribuie în continuare la dezvoltarea serviciilor de suport pentru VVS.

În ultimul timp, tot mai mulți justițieri remarcă faptul că rapoartele de evaluare psihologică îi ajută să înțeleagă circumstanțele infracțiunii, psihologii descriind în raport mecanismele de manipulare, constrângere aplicate de agresor. Mulți judecători recunosc faptul că, dacă rapoartele de evaluare psihologică sunt elaborate la nivel profesionist, ele au valoare în instanța de judecată. Actualmente însă rapoartele de evaluare psihologică nu au o structură uniformizată și este oportun de a le standardiza, precum și de a opera amendamente la legislație ca ele să fie recunoscute ca probă.

În același timp, este încă mic numărul victimelor violenței sexuale care, după ce au depus plângere la poliție și a fost inițiată cauza penală împotriva agresorului, au beneficiat de asistență psihologică din partea serviciilor specializate sau a unor ONG-uri ori le-au fost oferite serviciile unui avocat pe perioada derulării procesului. În același timp, există dovezi că asistența psihologică și juridică de care beneficiază victimele violenței sexuale până la începerea procesului de judecată joacă un rol important – fiind informate despre drepturile și respon-

sabilitățile lor, ele sunt mai stabile din punct de vedere emoțional.

Analiza datelor calitative privind violența sexuală în Republica Moldova, în prezentul Raport, arată încă odată cât de important este de a dezvolta programe de protecție pentru victimele violenței sexuale. Or, deși acestea beneficiază de consiliere psihologică gratuită oferită de unii prestatori de servicii sociale, ele nu sunt protejate și nu se simt în siguranță. Legea nr. 105 din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal nu include și victimele violenței sexuale drept beneficiari. Deși în Legea nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor ele sunt expres prevăzute ca subiect distinct, care poate beneficia de asistență psihologică, juridică gratuită, implementarea acestor prevederi este încă una deficitară.

În prezent, unele victime ale violenței sexuale sunt plasate în Centre care oferă servicii victimelor violenței în familie (VVF) sau ale traficului de ființe umane (TFU). Aceeași situație se atestă și în cazul Centrelor de plasament pentru copii. Însă această categorie de victime are nevoie de servicii specializate, axate pe nevoile lor specifice. Cartografierea fenomenului relevă mai multe puncte slabe în protecția socială a VVS: lipsa serviciilor specializate atât pentru copiii, cât și pentru adulți, lipsa serviciilor de durată, Asistență în centrele pentru victimele violenței în familie este acordată doar pe perioada de criză, lipsa asistenței juridice în unele Centre maternale, lipsa serviciilor de prevenire a violenței sexuale și activităților de reintegrare socială în comunitate.

O provocare prezintă și colaborarea între instituții în asistarea VVS, dat fiind că fiecare instituție are propriile regulamente, reguli și sistem birocratic. La ora actuală nu există o viziune unică a instituțiilor ce oferă asistență legală și socială acestei categorii de victime. Nu este coordonat nici modul de interacțiune cu specialiștii din sistemul social și cel legal. Chiar din momentul când depune plângerea la organul de poliție sau este identificată la nivel de comunitate, victima infracțiunii sexuale trebuie să se bucure de o atenție și o intervenție specializată coordonată.

Cu toate acestea, în Republica Moldova se întreprind măsuri pentru ca sistemul de justiție să devină unul cât mai aproape de standardele internaționale. Prezentul Raport, consacrat corelației legislației naționale în domeniul prevenirii și combaterii violenței sexuale cu standardele internaționale în domeniu, este axat și pe elaborarea unor recomandări în acest domeniu pentru autoritățile centrale, justițieri, având în vedere racor-

darea legislației naționale la prevederile Convenției de la Istanbul. Autorii speră că recomandările vor fi utile la elaborarea politicii de stat complexe și a măsurilor de sporire a protecției și asistenței tuturor victimelor violenței împotriva femeilor din Republica Moldova.

Metodologie

Scopul Raportului „Particularitățile fenomenului violenței sexuale în Republica Moldova” este de a analiza și dimensiona fenomenul violenței sexuale în Republica Moldova prin prisma corelației legislației naționale cu standardele internaționale în domeniul prevenirii și combaterii violenței sexuale.

Obiective

- Analiza cadrului legal normativ național din perspectiva tratatelor internaționale în domeniu.
- Analiza disponibilității și metodelor de colectare a datelor.
- Cartografierea serviciilor existente în Republica Moldova destinate victimelor violenței sexuale.
- Identificare lacunelor și generarea recomandărilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței sexuale.

Metodele de cercetare

În vederea atingerii obiectivelor și sarcinilor cercetării, au fost utilizate următoarele metode:

- studierea resurselor bibliografice în domeniul prevenirii și combaterii violenței sexuale;
- analiza comparativă aprofundată a legislației internaționale și naționale privind infracțiunile sexuale;
- interviuri cu reprezentanți ai organelor de drept, procurori, reprezentanți ai serviciilor sociale, reprezentanți ai sectorului medical, ONG active în domeniu;
- interviuri cu victimele violenței sexuale.

Autorii au elaborat prezentul Raport fiind ghidați de teoria schimbării în domeniul contracarării violenței sexuale.

Limitări

Cercetarea reflectă situația actuală din Republica Moldova pe segmentul infracțiunilor privind violența sexuală. Dat fiind faptul că subiectul este unul foarte sensibil, nu a fost posibilă realizarea de interviuri cu un eșantion reprezentativ de victime ale violenței sexuale. Numărul

interviurilor cu VVS a fost foarte mic (doar 5 interviuri). Din acest considerent analiza situației privind violența sexuală nu reflectă suficient tabloul datelor cantitative, cu mai mult aprecierea calitativă a fenomenului. De asemenea, este necesar de menționat că la acest studiu nu au participat copii, victime ale infracțiunilor sexuale, și nici reprezentanții acestora. Dar luând în considerare complexitatea și sensibilitatea subiectului violenței sexuale față de copii, acest fenomen necesită a fi abordat într-o publicație tematică separată.

**Cadrul legal/normativ
național în domeniul
prevenirii și combaterii
violenței sexuale și
corelația cu standardele
internaționale în domeniu**

După adoptarea Declarației de Independență în 1991, Republica Moldova a întreprins o serie de măsuri importante pentru recunoașterea drepturilor omului și consfințirea obligațiilor statului vis-a-vis de respectarea acestora. Drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei, limitele de restrângere a acestora au fost consfințite în Constituția Republicii Moldova. Astfel, articolele 24 și 28 din Legea Supremă stipulează că statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică. Statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată. Componenta *intimă* a vieții private, garantată prin Constituție, are drept scop protejarea identității persoanei, a sferei vieții sale intime, a relațiilor personale, inclusiv a *libertății sexuale*.

Odată cu aderarea la organizații internaționale precum Organizația Națiunilor Unite și Consiliul Europei, Republica Moldova și-a asumat un șir de angajamente, inclusiv și cel de a adopta un nou Cod penal (CP), ajustat la normele internaționale, unanim recunoscute. Printre aceste norme se numără și câteva articole care, în contextul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, incriminează infracțiunile cu caracter sexual. Au fost operate de asemenea un șir de modificări și completări la Codul de procedură penală (CPP), care garantează drepturile victimelor violenței sexuale pe tot parcursul procesului de instrumentare a acestei categorii de infracțiuni. În același timp, cadrul normativ în domeniul infracțiunilor sexuale se bazează nemijlocit pe o serie de tratate și convenții internaționale, dar și pe alte acte cu caracter de recomandare.

Legislația Republicii Moldova incriminează mai multe forme de agresiune sexuală sau tipuri de infracțiuni cu caracter sexual: *violența sexuală, acțiuni violente cu caracter sexual, hărțuirea sexuală, ademenirea minorului în scopuri sexuale, acțiuni perverse, raportul sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani*.

În Raportul global privind violența și sănătatea, întocmit de Organizația Mondială a Sănătății în 2002, ca *violență sexuală* este considerat orice act sexual sau

tentativa de a săvârși un act sexual prin violență ori constrângere. La fel sunt considerate și comentariile nedorite cu tentă sexuală, avansurile sexuale, acțiunile de traficare a persoanei sau actele îndreptate împotriva sexualității unei persoane, indiferent de relația subiectului cu victima¹. Violența sexuală poate avea loc atât pe timp de pace, cât și în timpul conflictelor armate și este considerată a fi una dintre cele mai grave și traumatice încălcări ale drepturilor omului.

Conform Statutului Curții Penale Internaționale (Statutul din 17 iulie 1998, de la Roma al Curții Penale Internaționale, în continuare – Statutul CPI sau Statutul de la Roma), *violul, sclavia sexuală, prostituția forțată, graviditatea forțată, sterilizarea forțată* sau orice altă formă de violență sexuală de o gravitate comparabilă reprezintă crime împotriva umanității.

Comitetul Națiunilor Unite privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare față de Femei, reiterând recomandarea sa făcută cu ocazia examinării raportului inițial al Statului-parte (*n. b. Republica Moldova*), în conformitate cu recomandarea sa generală nr. 19, îndeamnă Statul-parte să acorde o prioritate înaltă implementării măsurilor globale contra violenței față de femei în familie și în societate. În Raportul său din 2013, Comitetul îndeamnă Statul-parte să consolideze implementarea Codului penal și a Legii nr. 45-XVI privind prevenirea și combaterea violenței în familie și alte legi naționale relevante; să asigure că toate femeile și fetele, inclusiv în particular femeile în etate, de etnie romă, femei și fete cu dizabilități sunt protejate de violență și au acces la remedii imediate; pornirea urmăririi penale *ex officio* în toate cazurile de infracțiuni de acest gen, asigurând că agresorii/făptuitorii sunt atrași la răspundere și pedepsiți proporțional gravității crimei. Comitetul îndeamnă de asemenea Statul-parte să extindă eforturile sale de ajustare a Legii nr. 45-XVI privind prevenirea și combaterea violenței în familie. Astfel, pe lângă ordinul de protecție, emis de instanța de judecată cu un sistem de protecție la nivelul poliției – ordinul de

¹ *World report on violence and health*. World Health Organization, Geneva, 2002, pag. 149.

restricție, să asigure emiterea de către poliție a ordinului de restricție de urgență. Statul-parte era îndemnat să asigure eliminarea tuturor obstacolelor cu care se confruntă femeile în ceea ce privește accesul la justiție; să se asigure că asistența juridică este pusă la dispoziția tuturor victimelor violenței; să încurajeze femeile să raporteze incidentele violenței domestice și sexuale prin sensibilizarea cu privire la caracterul criminal al acestor acte; să acorde asistență și protecție adecvată femeilor, victime ale violenței, inclusiv femeilor rome; și să crească numărul și finanțarea adăposturilor și să se garanteze acoperirea națională a femeilor din zonele rurale și din Transnistria. Comitetul mai îndeamnă Statul-parte să se asigure că toate investigațiile privind actele de violență sexuală, inclusiv cele comise împotriva femeilor migrante, se desfășoară în conformitate cu standardele internaționale de investigare, inclusiv prin modificarea orientărilor existente privind investigarea violului și a altor forme de agresiune sexuală. Statul-parte este îndemnat să consolideze sistemul de colectare a datelor pentru a se asigura că datele sunt dezagregate pe tipuri de violență și per tipul relației dintre făptuitor și victime, să sprijine cercetarea în acest domeniu și să se asigure că informațiile și datele colectate sunt puse la dispoziția publicului. Și nu în ultimul rând, Statul Republica Moldova este chemat să ratifice Convenția Consiliului European privind prevenirea și combaterea violenței în familie și violenței față de femei (Convenția de la Istanbul).

Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie a fost adoptată la 1 martie 2007, conținutul ei fiind ulterior perfecționat printr-un șir de completări și modificări, inclusiv mecanismul ordinelor restrictive de urgență în raport cu agresorii (articolul 12¹ din Legea nr. 196 din 28.06.2018 pentru modificarea și completarea unor acte legislative). De asemenea, actualmente în Republica Moldova funcționează mai multe centre și adăposturi care oferă victimelor violenței în familie acces la o gamă largă de asistență, inclusiv juridică. De multe ori, în aceste centre pot beneficia de asistență victimele violenței sexuale ca o formă de violență în familie, dar nu și victimele infracțiunilor de viol sau alte forme de violență sexuală.

Hărțuirea sexuală este definită prin Recomandarea Comisiei Europene 131/CEE/92 privitoare la protecția demnității femeilor și bărbaților la locul de muncă. În acest document, *hărțuirea sexuală* este definită ca fiind orice comportament abuziv de natură sexuală, care

lezează persoana în condițiile în care faptul că persoana respectivă, refuzând sau acceptând un asemenea comportament din partea unui angajator ierarhic superior sau coleg, justifică explicit sau implicit o decizie care îi influențează drepturile în materia raporturilor de muncă. În linii generale, hărțuirea sexuală este considerată a fi, în contextul Recomandării Comisiei Europene, un obstacol în integrarea femeilor pe piața forței de muncă. Ca hărțuire sexuală poate fi considerat de asemenea orice fel de comportament care poate genera un climat de intimidare, ostilitate, umilință față de persoana care face obiectul unui astfel de comportament².

În Directiva nr. 2006/54/CE din 5 iulie 2006 privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și a egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă, hărțuirea sexuală este definită ca o situație în care un comportament indezirabil cu conotație sexuală se manifestă în mod fizic, verbal sau nonverbal, având ca obiect sau ca efect prejudicierea demnității unei persoane și, în special, crearea unui cadru intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator³. Directiva prevede de asemenea faptul că hărțuirea și hărțuirea sexuală sunt contrare principiului egalității de tratament între bărbați și femei și constituie o discriminare pe criteriu de sex. Aceste forme de discriminare se manifestă nu numai la locul de muncă, dar și în ceea ce privește accesul la muncă, la formare și promovare profesională⁴.

În legislația națională principiul egalității este reglementat prin art. 16 din Constituția Republicii Moldova. Violarea principiului egalității și nediscriminării are loc atunci când se aplică un tratament diferențiat în cazuri egale, fără să existe o motivare obiectivă și rezonabilă, sau când există o disproporție între scopul urmărit și mijloacele folosite. La fel, prin egalitatea fără deosebire de sex se poate înțelege principiul egalității între bărbat și femeie, ceea ce înseamnă crearea de condiții juridice pentru participarea lor, pe bază de egalitate, atât la toate sferile vieții sociale, cât și pentru crearea unui statut egal în cadrul familiei. Cu siguranță, actele de agresiune sexuală, în contextul dat, ar încălca principiul egalității și ar conduce la discriminarea victimei.

Un alt principiu constituțional important ce se referă la victimele agresiunii sexuale este exprimat prin art. 20 din Constituția Republicii Moldova – accesul liber la justiție. Conform acestui principiu, orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor

² Commission Recommendation of 27 November 1991 on the protection of the dignity of women and men at work (92/131/EEC).

³ Directiva 2006/54/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iulie 2006 privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă, art. 2, alin. (1), lit. (d).

⁴ *Ibidem*, Preambul, alin. (6).

lor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. La fel, nici o lege nu poate îngredi accesul la justiție. În lumina acestui articol, anume termenul *efectivă* este cheia elaborării cadrului obligațiilor statului – doar o satisfacție efectivă a victimei agresiunii sexuale poate fi în corespundere cu acest principiu constituțional.

Dreptul material al Republicii Moldova, prin intermediul mai multor legi, protejează victimele agresiunii sexuale. Codul penal al Republicii Moldova (CP RM), în Capitolul IV al Părții Speciale, reglementează nemijlocit infracțiunile privind viața sexuală, care sunt calificate drept fapte socialmente periculoase, săvârșite cu intenție, care vatamă – în mod exclusiv sau în principal – relațiile sociale cu privire la viața sexuală a persoanei⁵.

Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute în Capitolul IV al Codului penal îl constituie relațiile sociale privind anumite valori sociale specifice ce derivă din viața sexuală a persoanei. Aceste valori sociale specifice sunt libertatea sexuală și inviolabilitatea sexuală. Pe lângă respectivele valori sociale, infracțiunile privind viața sexuală pot aduce atingere în plan secundar relațiilor sociale referitoare la onoarea (cinstea) și demnitatea, libertatea psihică, integritatea corporală, sănătatea sau chiar viața persoanei⁶.

Articolul 171 CP RM, *Violul*, incriminează fapta de viol sexual într-o variantă tip și două variante agravante. Varianta tip incriminează raportul sexual săvârșit prin constrângere fizică sau psihică a persoanei sau profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra ori de a-și exprima voința. În art. 171 CP RM, la formele agravante ale violului au fost introduse două variante. Prima este reglementată de alin. (2) al art. 171 și se pedepsește cu închisoare de la 5 la 12 ani. Ea include violul săvârșit de către o persoană care anterior a săvârșit un viol prevăzut la alin. (1); violul săvârșit cu bună-știință asupra unui minor; săvârșit cu bună-știință asupra unei femei gravide; săvârșit asupra unui membru de familie; săvârșit de două sau mai multe persoane; însoțit de contaminarea intenționată cu o boală venerică; săvârșit cu deosebită cruzime, precum și din motive sadice. A doua variantă agravantă este incriminată la alin. (3) și se pedepsește cu închisoare de la 10 la 20 de ani sau cu detențiune pe viață. Prin această variantă se are în vedere violul persoanei care se afla în grija, sub ocrotirea, protecția, la educarea sau tratamentul făptuitorului; unei persoane minore în vârstă de până la 14 ani; însoțit de contaminarea intenționată cu maladia

SIDA; care a cauzat din imprudență o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății; care a provocat din imprudență decesul victimei; soldat cu alte urmări grave.

Acțiunile violente cu caracter sexual în varianta tip sunt incriminate la alin. (1), art. 172 CP RM: homosexualitatea sau satisfacerea poftelor sexuale în forme perverse, săvârșite prin constrângere fizică sau psihică a persoanei ori profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra sau de a-și exprima voința, se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 5 ani. La rândul lor, acțiunile violente cu caracter sexual, în prima lor variantă agravantă, sunt incriminate la alin. (2), art. 172 CP RM, atunci când acestea sunt: săvârșite de o persoană care anterior a săvârșit o faptă prevăzută la alin. (1); săvârșite cu bună-știință asupra unui minor; cu bună-știință asupra unei femei gravide; săvârșite asupra unui membru de familie; săvârșite de două sau mai multe persoane; însoțite de contaminarea intenționată cu o boală venerică; săvârșite cu deosebită cruzime, precum și din motive sadice și se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 12 ani. În cea de-a doua variantă agravantă, acțiunile violente cu caracter sexual sunt incriminate la alin. (3), art. 172 CP RM, dacă: au fost săvârșite asupra unei persoane despre care se știa cu certitudine că nu a atins vârsta de 14 ani; au fost săvârșite asupra persoanei care se află în îngrijirea, ocrotirea, protecția, educarea sau în tratamentul făptuitorului; au cauzat contaminarea intenționată cu maladia SIDA; au cauzat din imprudență o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății; au provocat din imprudență decesul victimei; au provocat alte urmări grave și se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 20 de ani sau cu detențiune pe viață.

Articolul 173 CP RM incriminează *hărțuirea sexuală*, adică manifestarea unui comportament fizic, verbal sau nonverbal, care lezează demnitatea persoanei ori creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare, discriminatorie sau insultătoare cu scopul de a determina o persoană la raporturi sexuale ori la alte acțiuni cu caracter sexual nedorite, săvârșite prin amenințare, constrângere, șantaj și se pedepsește cu amendă în mărime de la 650 la 800 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 140 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 3 ani.

Raportul sexual altul decât violul, actele de penetrare vaginală, anală sau bucală și altele, comise asupra unei persoane despre care se știa cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 16 ani, se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani, conform art. 174 CP RM „Raportul sexual cu

⁵ Codul penal al Republicii Moldova, Partea Specială, Capitolul IV, pag. 385.

⁶ Sergiu Brînză, Vitalie Stati. Drept Penal, Partea Specială, volumul I. Chișinău, 2011, pag. 386-387.

o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani”. În alin. (2), art. 174 CP RM este inclusă o variantă ce liberează de răspunderea penală dacă persoana care a săvârșit fapta prevăzută la alin. (1) este la nivel apropiat cu victima în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea fizică și psihică.

Inovația Codului penal din 2002 este includerea infracțiunilor *acțiuni perverse și acostarea copiilor în scopuri sexuale* ultima adoptată într-o redacție nouă – *ademnirea minorului în scopuri sexuale* – prin Legea 121 din 2.06.2016 pentru modificarea articolului 175¹ din Codul penal, în vigoare din 01.07.2016. Astfel, art. 175 prevede faptul că acțiunile perverse săvârșite față de o persoană despre care se știa cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 16 ani, constând în exhibare, atingeri indecente, discuții cu caracter obscen sau cinic purtate cu victima referitor la raporturile sexuale, determinarea victimei să participe ori să asiste la spectacole pornografice, punerea la dispoziția victimei a materialelor cu caracter pornografic, precum și în alte acțiuni cu caracter sexual, se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani.

La fel, prin art. 175¹ în ultima redacție, este încriminată propunerea, convingerea, manipularea, amenințarea, promisiunea de a oferi avantaje sub orice formă, efectuate inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaționale sau comunicațiilor electronice, în vederea stabilirii unei întâlniri cu un minor, cu scopul săvârșirii împotriva acestuia a oricărei infracțiuni privind viața sexuală, dacă aceste acțiuni au fost urmate de fapte materiale care conduc la o astfel de întâlnire și se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 6 ani. În varianta agravantă, art. 175¹, aceleași acțiuni săvârșite împotriva unui minor aflat într-o situație de neputință, care se datorează unei boli sau dizabilități; de către un membru al familiei minorului, de către o persoană care locuia cu minorul sau de către persoana în a cărei îngrijire, sub a cărei protecție sau la a cărei educare ori tratament se află minorul; de către o persoană care anterior a fost condamnată pentru o infracțiune cu caracter sexual sau pentru alte fapte care au relevanță pentru cauză, se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 8 ani.

Legislația națională în domeniul infracțiunilor privind viața sexuală conține și alte reglementări, cu excepția celor din Codul penal. În scopul prevenirii hărțuirii sexuale, mai acționează următoarele reglementări:

- *Codul muncii al Republicii Moldova* impune angajatorului obligația de a întreprinde măsuri de preve-

nire a hărțuirii sexuale la locul de muncă, precum și măsuri de prevenire a persecutării pentru depunere în organul competent a plângerilor privind discriminarea⁷; de a introduce în regulamentul intern al unității dispoziții privind interzicerea discriminărilor după oricare criteriu și a hărțuirii sexuale⁸. Regulamentul intern al unității trebuie să conțină de asemenea prevederi referitoare la respectarea principiului nediscriminării, la eliminarea hărțuirii sexuale și a oricărei forme de lezare a demnității în muncă⁹. Art. 1 al Codului muncii definește hărțuirea sexuală drept orice formă de comportament fizic, verbal sau nonverbal, de natură sexuală, care lezează demnitatea persoanei ori creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare sau insultătoare.

- Prin Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității, este interzisă orice deosebire, excludere, restricție sau preferință pe baza criteriilor stabilite de prezenta lege, care au drept efect limitarea sau subminarea egalității de șanse sau tratament la angajare sau concediere, în activitatea nemijlocită și în formarea profesională. Se consideră discriminatorie de asemenea acțiunea de hărțuire din partea angajatorului¹⁰.
- Potrivit Legii nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie (inclusiv violență sexuală – *n.n.*), victima violenței în familie are dreptul la asistență pentru recuperare fizică, psihologică și socială prin acțiuni speciale medicale, psihologice, juridice și sociale¹¹.
- Legea nr. 5 din 09.02.2006 privind asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, în art. 2 definește hărțuirea sexuală ca fiind orice formă de comportament fizic, verbal sau nonverbal, de natură sexuală, care lezează demnitatea persoanei ori creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare sau insultătoare, iar prin art. 10, alin. (3), lit. d) al aceleiași legi se impune în sarcina angajatorului obligația de a întreprinde măsuri de prevenire a hărțuirii sexuale a femeilor și bărbaților la locul de muncă, precum și a prevenirii persecutării pentru depunere în organul competent a plângerilor împotriva discriminării.
- Prin Legea nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunii, statul asigură mai multe

⁷ Codul muncii al Republicii Moldova, art. 10, alin. (1), lit. f³).

⁸ Ibidem, lit. f³).

⁹ Codul muncii al Republicii Moldova, art. 199, alin. (1), lit. b).

¹⁰ Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității, art. 7, alin. (1), lit. f).

¹¹ Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, art. 11, alin. 2¹.

servicii de suport victimelor infracțiunilor, inclusiv victimelor violenței în familie, victimelor violenței sexuale, dar și victimelor traficului de ființe umane.

Din punct de vedere procedural, o provocare semnificativă a organelor de urmărire penală este accesul la justiție a victimei, precum și accesul eficient la asistență și protecție în raport cu procedura de împăcare a victimei violenței sexuale cu bănuitul, învinuitul, inculpatul. Astfel, prin alin. (5), art. 276 al Codului de procedură penală al Republicii Moldova (CPP RM), în cazurile de violență în familie, procurorul sau instanța de judecată va examina dacă voința de împăcare a victimei este liber exprimată, și nu impusă sub presiune, asigurându-se astfel că victima a avut acces real la asistență și protecție.

În norma respectivă nu se regăsesc alte infracțiuni privind viața sexuală, decât cea prevăzută la art. 173 Cod penal (Hărțuirea sexuală). Prin urmare, în cazul comiterii infracțiunilor cu caracter sexual, altele decât hărțuirea sexuală, urmărirea penală poate fi pornită și în lipsa plângerii prealabile din partea victimei¹². Totodată, dispoziția art. 276, alin. (1) CPP stabilește posibilitatea aplicării institutului împăcării părții vătămate cu bănuitul, învinuitul, inculpatul în cauzele pornite pentru comiterea infracțiunilor enumerate în acest alineat. Astfel, este descrisă situația potrivit căreia, chiar dacă inițial victima depune o plângere și va fi pornită o cauză penală, urmărirea penală va înceta dacă ulterior victima și infractorul se vor împăca.

Este cunoscut faptul că deseori victima infracțiunii de hărțuire sexuală se află la studii sau în relații de muncă cu agresorul. Alteori victima hărțuirii sexuale poate fi o persoană aflată la îngrijirea sau dependentă în oricare alt mod de infractor. În cazul unor relații speciale sau de subordonare, ori fiind într-o anumită dependență de agresor, victima se va confrunta cu mari dificultăți în privința realizării dreptului de acces liber și real la justiție. În asemenea situații victima se va decide mult mai greu să sesizeze autoritatea abilitată cu privire la infracțiune și, dimpotrivă, va fi mult mai vulnerabilă în fața presiunilor din partea agresorului pentru a-și retrage plângerea. Prin urmare, nu poate fi vorba despre o satisfacere eficientă, reală a intereselor părții vătămate în cazul când legislația impune condiția de pornire a procesului penal pe faptul hărțuirii sexuale exclusiv la plângerea victimei, care, după cum se constată, de cele mai multe ori este vulnerabilă în raport cu agresorul și, totodată, permite încetarea procesului în urma unei

pretinse împăcări dintre partea vătămată și bănuitul, învinuit sau inculpat, față de care aceasta poate fi într-o oarecare măsură în condiții de dependență.

În urma violenței sexuale la care este supusă victima, libertatea psihică, parte componentă a obiectului juridic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul IV, Partea Specială, CP RM, este puternic afectată, fapt ce contribuie esențial la deciziile ulterioare luate de partea vătămată. Lipsa normelor care să-l izoleze pe subiectul infracțiunii de victima sa ori măcar protejarea eficientă a victimei față de puterea de decizie a subiectului, reprezintă un factor hotărâtor în procesul de așa-zisa împăcare dintre partea vătămată și bănuitul, învinuit sau inculpat.

Un document internațional care trebuie menționat în contextul prezentului capitol este Convenția Consiliului Europei din 11.05.2011 privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeii și violenței domestice (Convenția de la Istanbul), pe care Republica Moldova a semnat-o la 6 februarie 2017, dar care încă nu a fost ratificată. În acest sens, legislația penală a Republicii Moldova necesită un șir de modificări pentru a fi adusă în conformitate cu prevederile standardelor în domeniu. Pentru a evita dublările, vom face referință în această ordine de idei la un studiu recent realizat – Raport de compatibilitate a legislației penale cu standardele internaționale în domeniu – ale cărui concluzii și recomandări sunt publice¹³.

În contextul corelației cadrului legal/normativ național în domeniul prevenirii și combaterii violenței sexuale cu standardele internaționale în domeniu, se cuvine de asemenea de menționat un alt act legislativ național important – Legea nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, care vine să asigure respectarea drepturilor victimelor unor astfel de infracțiuni, precum violența în familie, violența sexuală, traficul de ființe umane. Pentru început vom puncta că subiecții către care este orientată Legea cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor sunt anume victimele infracțiunilor. Noțiunea *victimă a infracțiunii* presupune „persoanele fizice vătămate, mintal sau fizic, care înregistrează o suferință emoțională sau o pierdere materială, cauzate prin infracțiune, conform Codului penal al Republicii Moldova”. De asemenea, în cazul în care ne referim la compensarea financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune, termenul *victimă a infracțiunii* include și „soțul, copiii și persoanele aflate la întreținerea persoanei decedate”.

¹² Codul de procedură penală al Republicii Moldova, art. 276.

¹³ *Raport de compatibilitate 2018. Normele penale naționale referitoare la infracțiunile privind viața sexuală cu standardele internaționale în domeniu.* Centrul Internațional „La Strada”. Disponibil pe: <http://lastrada.md/pic/uploaded/Raport%20de%20compatibilitate%20norme%20penale%20VS.pdf>

Articolul 2 al legii respective definește serviciile de suport acordate victimelor infracțiunilor: „serviciile de suport reprezintă serviciile, publice sau private, oferite victimelor abuzului, violenței fizice, psihice sau sexuale” (2). Tot în acest articol sunt stipulate expres următoarele servicii publice de suport acordate victimelor (5):

- a) consiliere informațională a victimelor infracțiunilor cu privire la drepturile lor și serviciile de care pot beneficia;
- b) consiliere psihologică;
- c) asistență juridică garantată de stat;
- d) compensare financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune.

În art. 2, alin. (7) al legii se indică asupra caracterului complementar al prevederilor Legii nr. 45-XVI din 1.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. Așadar, victimele violenței în familie beneficiază și de măsuri de asistență conform acestei legi, și anume: conform art. 11, alin. (21), „Victima are dreptul la asistență pentru recuperare fizică, psihologică și socială prin acțiuni speciale medicale, psihologice, juridice și sociale. Acordarea serviciilor de protecție și asistență nu este condiționată de dorința victimei de a face declarații și a participa la procese de urmărire în justiție a agresorului”.

Același articol, la alin. (5) stabilește dreptul victimei la asistență juridică primară și calificată gratuită conform legislației cu privire la asistența juridică garantată de stat, iar la alin. (6) se specifică obligația instituțiilor medico-sanitare de a acorda asistență medicală în conformitate cu Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală.

Dacă e să ne referim la asistența juridică a victimelor infracțiunii în general, trebuie de precizat că Legea cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor stipulează un set concret de servicii de suport de care acestea beneficiază.

(1) Victima infracțiunii beneficiază de asistență juridică garantată de stat, în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală și în condițiile Legii nr. 198-XVI din 26 iulie 2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat, dacă infracțiunea a fost săvârșită pe teritoriul Republicii Moldova sau dacă infracțiunea a fost săvârșită în afara teritoriului Republicii Moldova și victima este cetățean al Republicii Moldova, străin sau apatrid care locuiește legal în Republica Moldova, iar procesul penal se desfășoară în Republica Moldova.

Revenind la serviciile specificate în legislația națională și raportându-le la infracțiunile de violență sexuală, vom încerca să identificăm într-o formă individualizată serviciile publice de suport, de care beneficiază victimele infracțiunii, prevăzute la Capitolul IV al Codului penal.

Așadar, consilierea informațională ca serviciu public de suport acordat victimei violenței sexuale nu reprezintă altceva decât obligația generală a colaboratorului organului de constatare a infracțiunilor, a ofițerului de urmărire penală, a procurorului, a instanței de judecată și a altor subiecți cu atribuții în domeniul reabilitării victimelor infracțiunii de a prezenta victimei informațiile complete și concrete prevăzute la art. 6, alin. (1), lit. a) - e). La concret, în cazul violenței sexuale, victimelor li se va asigura suportul informațional cu privire la: serviciile de suport acordate victimelor, organul de urmărire penală la care poate depune plângerea privind infracțiunea săvârșită, drepturile procesuale de care beneficiază, măsurile de protecție disponibile, dar și alte informații solicitate de victimă.

În privința asistenței juridice garantate de stat, vom face trimitere la Legea nr. 198 din 26 iulie 2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat. Conform art. 19, alin. (1) din Legea menționată, „Au dreptul la asistență juridică calificată persoanele specificate la art. 6 care:

- a) au nevoie de asistență juridică pe cauze penale, și interesele justiției o cer, însă nu dispun de suficiente mijloace pentru a plăti acest serviciu”.

Așadar, observăm existența unei reglementări generale în materie de asistență juridică garantată de stat, chiar și în cazul victimelor violenței în familie. Referitor la celelalte două servicii publice de suport, Legea nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, menționează expres la art. 9, alin. (1) și la art. 12, alin. (2) următoarele:

- la art. 9, alin. (1) se indică că, prin urmare, consilierea psihologică se acordă din contul statului la cerere pentru victimele infracțiunii prevăzute la art. 171-175 Cod penal;
- la art. 12, alin. (2) este indicat că au dreptul la compensație financiară victimele infracțiunilor prevăzute și la art. 171-175 Cod penal.

Consilierea psihologică gratuită reprezintă un minim de ore de consiliere, pe care statul și le asumă pentru a fi acordate victimelor infracțiunilor. Spre deosebire de serviciul precedent, și anume consilierea informațională, care se acordă victimelor tuturor categoriilor de in-

fracțiuni, beneficierea de consiliere psihologică gratuită se încadrează în anumite limite. Nota informativă a Legii, în pct. 3.2, precizează că la categoria de beneficiari ai acestui serviciu se atribuie victimele care au suferit nu doar o traumă fizică, dar și una psihologică. Victimele violenței sexuale suportă consecințe atât de ordin fizic, cât și de ordin psihologic, deci ele se încadrează în categoria de beneficiari ai acestui serviciu.

Compensarea de către stat a prejudiciului cauzat prin fapta infracțională se atribuie în mod expres victimelor infracțiunilor privind viața sexuală. La art. 15, al Legii nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunii, se menționează expres prejudiciile cauzate prin infracțiune pentru care statul acordă compensația financiară. Prin urmare, victimele violenței sexuale ar putea solicita compensații financiare acordate de către stat pentru:

- a) cheltuielile de spitalizare, tratament sau alte cheltuieli medicale suportate de victimă;
- b) prejudiciul cauzat ochelarilor, lentilelor de contact, protezelor dentare și altor obiecte care constituie mijloace de realizare a funcțiilor unor părți individuale ale corpului uman;
- c) prejudiciul cauzat prin distrugerea sau deteriorarea bunurilor victimei sau prin deposedarea acesteia prin săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 12, alin (2) al legii;
- d) prejudiciul cauzat prin pierderea capacității de muncă, dacă aceasta a fost provocată direct de acțiunile infracționale;
- e) cheltuielile de înmormântare a victimei, în cazul decesului acesteia.

Dreptul victimei la o compensație adecvată din partea statului este prevăzut și în art. 30 al Convenției de la Istanbul, în Directiva Consiliului din 29 aprilie 2004 privind despăgubirea victimelor infracționalității, în Convenția europeană privind compensarea victimelor infracțiunilor violente, precum și alte acte internaționale.

Din iulie 2012 în Republica Moldova a intrat în vigoare Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale (Convenția de la Lanzarote din 25 octombrie 2007), care are ca scop prevenirea și combaterea acestor abuzuri grave, protejarea drepturilor copiilor, victime ale exploatării sexuale și ale abuzurilor sexuale, promovarea cooperării la nivel național și internațional în vederea eradicării fenomenului. Fenomen care este cu atât

mai îngrijorător cu cât a căpătat un caracter transnațional. Pericolul este amplificat și de faptul că infractorii recurg tot mai des la noile tehnologii informaționale și de comunicare, acestea fiind mult prea contagioase în rândul copiilor și adolescenților, care facilitează prinderea victimelor în capcanele abuzatorilor și extinderea multiplă a ariilor de comitere a infracțiunilor. Aceste acțiuni infracționale abuzive cu caracter sexual umilesc copiii și prezintă un pericol grav pentru integritatea lor fizică și psihosocială. Printre cele mai răspândite forme ale exploatării sexuale comerciale ale copiilor se numără implicarea minorilor în prostituție, pornografia infantilă (imagini ce reflectă abuz sexual asupra copiilor), traficul de copii în scopul exploatării lor sexuale, turismul sexual, căsătoriile timpurii. În contextul acestui raport nu ne vom referi asupra cazurilor de abuz și exploatare sexuală a copiilor, datorită complexității și sensibilității acestui subiect, care reprezintă domeniul de interes al unei cercetări/raport separat.

Rezumând analiza cadrului legal național ce vizează prevenirea și combaterea violenței sexuale din prezentul capitol, se poate afirma că legislația Republicii Moldova este într-o corelare satisfăcătoare cu standardele internaționale în domeniu. Pe parcursul ultimului deceniu și mai bine au fost adoptate o serie de legi și acte normative noi, care țintesc direct sau adițional prevenirea și combaterea acestui fenomen, precum și modificate și completate acte legale în vigoare (Codul penal, Codul de procedură penală, un set de legi organice ale Republicii Moldova). În același timp au fost promovate și au intrat în vigoare peste 11 acte legislative care au adus completări și modificări la legislația deja în vigoare cu scopul îmbunătățirii mecanismului de soluționare a cazurilor de violență în familie, precum și a armonizării parțiale a legislației naționale la prevederile Convenției Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie (adoptarea Legii nr. 196 din 28 iulie 2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, inițierea procesului de aderare a Republicii Moldova la Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul) prin semnarea la data de 6 februarie 2017 a Convenției ș. a.). A fost adoptată Strategia națională în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și violenței față de femei pentru anii 2018-2023 și Planul național de acțiuni 2018-2020 în acest domeniu. La realizarea acestora au contribuit substanțial și publicarea unor studii realizate preponderent de organizații neguvernamentale active pe acest segment („Asigurarea accesului victimelor violenței sexuale la protecție legală și socială adecvată”, Centrul

Internațional „La Strada”, 2015; „Bărbații și egalitatea între femei și bărbați în Republica Moldova”, Centrul de Drept al Femeilor (CDF), 2015; „Asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală. Analiza practicii judiciare în Republica Moldova”, Centrul Internațional „La Strada”, 2017, Raport de compatibilitate: Normele penale naționale referitoare la infracțiunile privind viața sexuală cu standardele internaționale în domeniu, Centrul Internațional „La Strada”, 2018 ș.a.).

Deși legislația în domeniu acoperă întreg mecanismul de incriminare a infracțiunilor privind viața sexuală, implementarea ei în practică, precum și realizarea drepturilor victimelor violenței sexuale, protecția lor încă nu este una eficientă și realizată cu celeritate. Se mai constată absența unor practici uniforme de lucru, precum și capacități reduse a autorităților administrației publice locale de a interveni în prevenirea și combaterea fenomenului, un răspuns fragmentar al sistemului de sănătate la cazurile de violență sexuală, instrumentarea inefficientă a cazurilor de violență sexuală, o informare slabă a victimelor despre drepturile lor și accesul la protecție, servicii de consiliere psihologică, reabilitare și reintegrare socială, iar realizarea studiilor/cercetărilor statistice reprezentative la nivel național, care reflectă dinamica fenomenului violenței în familie și violenței față de femei este preponderent în atenția ONG-urilor active în domeniu, dar nu și a autorităților de stat.

Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pe anii 2018-2023 și a Planul național de acțiuni pentru anii 2018-2020 privind implementarea acesteia (aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 281 din 03.04.2018) include un șir de măsuri menite să înlăture aceste lacune și să asigure depășirea problemelor cu care se confruntă sistemul, să îmbunătățească mecanismul de prevenire și combatere a violenței față de femei. Printre acestea vom remarca elaborarea și diseminarea unui pachet standard de materiale informaționale pentru diferite grupuri de victime și diferite categorii de specialiști (privind informarea victimelor violenței față de femei și violenței în familie despre drepturile lor, privind procedurile și serviciile de protecție și asistență a acestora), instruirea polițiștilor, procurorilor, judecătorilor în domeniul investigării și examinării infracțiunilor privind viața sexuală, elaborarea mecanismului de asigurare a expertizelor extrajudiciare și judiciare gratuite, la solicitarea victimelor infracțiunilor de violență în familie și infracțiunilor privind viața sexuală, realizarea instruirilor anuale a judecătorilor și procurorilor pentru combaterea discriminării față de femei și

victimele violenței în familie cu accent pe jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului (CtEDO) și Recomandările structurilor ONU, instruirea anuală a specialiștilor responsabili să intervină în cazurile de violență în familie și violență sexuală privind abordarea multidisciplinară a acestor cazuri, realizarea periodică a studiilor/cercetărilor statistice reprezentative la nivel național care reflectă dinamica fenomenului violenței în familie și violenței față de femei și alte acțiuni.

Concluzii

- ✓ Până în 2014 la investigarea infracțiunilor de natură sexuală procurorii se ghidau de Instrucțiunile metodice adoptate în 2008, care în decembrie 2014 au fost abrogate. Totodată, în 2016 a fost făcută publică finalizarea elaborării Liniilor directe de investigare a infracțiunilor privind viața sexuală în conformitate cu principiile bazate pe drepturile omului. Aceste linii directe au fost concepute drept recomandări metodologice de uz intern pentru procurori, dar nu au fost publicate și, respectiv, nu sunt disponibile pentru ofițerii de urmărire penală, cărora le revine competența exercitării urmăririi penale a acestei categorii de infracțiuni. În prezent, Poliția nu dispune de o metodologie clară pentru a putea reacționa eficient și cu celeritate la cazurile de violență sexuală, iar abordarea violenței sexuale în baza hotărârilor explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție (CSJ) nu reflectă abordarea prin prisma drepturilor omului și respectării demnității victimei.
- ✓ Victimele unei infracțiuni privind viața sexuală sunt puse în situația de a convinge organul de urmărire penală despre actul sexual forțat, de a merge pentru întocmirea expertizelor, de a susține cele declarate, de a se adresa pentru asistență psihologică și medicală, de a fi supuse confruntărilor cu făptuitorii și martorii lor, sunt supuse unor expertize care să constate că nu mint. Ele nu sunt implicate eficient în cauzele penale și nu beneficiază de asistență juridică și psihologică pe măsură, astfel fiind victime numai a unei infracțiuni grave, dar și a unui sistem de drept care le re-victimizează multiplu. Anume datorită acestui tratament victimele infracțiunilor cu caracter sexual au o poziție pasivă și în cele mai multe cazuri preferă să nu sesizeze organul de drept despre infracțiunea comisă în raport cu ele.
- ✓ Din 240 de cauze cercetate¹⁴, autorii studiului au constatat că, în pofida drepturilor materiale, proce-

¹⁴ Asigurarea drepturilor victimelor infracțiunilor privind viața sexuală. Analiza practicii judiciare din Republica Moldova. Centrul Internațional „La Strada”, 2017.

suale garantate, victimele infracțiunilor privind viața sexuală se confruntă cu un sistem birocratic, care nu este pregătit să accepte victimele acestor infracțiuni, să le ofere protecție, asistență și realizarea dreptului la un proces echitabil. Astfel, se constată că din momentul săvârșirii infracțiunii și până la condamnarea persoanei care a săvârșit infracțiunea, victimele infracțiunilor cu privire la violența sexuală se confruntă cu o serie de încălcări procesuale a drepturilor lor, abordări preconcepute, stereotipuri, acțiuni procesuale care vin să le intimideze, să le pună într-o situație nefavorabilă, să le discrimineze în raport cu această infracțiune, deși ele sunt victime și nu poartă nici o vină pentru infracțiunile comise. Aceste încălcări nu numai că discriminează victimele, dar și le descurajează să sesizeze organele competente ori să susțină plângerile până la capăt, fiind de cele mai multe ori nevoite să cedeze prin retragerea plângerilor sau prin împăcare.

Recomandări

- O prioritate actuală rămâne ratificarea Convenției de la Istanbul, care impune Statele membre să înființeze unul sau mai multe organe oficiale responsabile pentru coordonarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor și măsurilor pentru prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență împotriva femeilor, reglementate prin sus-numita Convenție.
- Se recomandă a analiza practica acelor țări, care au ratificat deja Convenția de la Istanbul și au avansat spre un răspuns eficient în cazurile de violență sexuală, precum și a prelua bunele practici în acest context pentru a asigura un răspuns pe măsură și în Republica Moldova.
- În prezent, în Republica Moldova, eficacitatea accesului la justiție în domeniul infracțiunilor privind viața sexuală nu este garantat în totalitate prin normele dreptului intern. Considerăm oportun de a opera completări și modificări corespunzătoare în Codul penal, în Codul de procedură penală, dar și în Codul muncii, care să garanteze protecția eficientă a drepturilor victimelor abuzurilor sexuale de orice caracter și în orice circumstanțe.
- Recomandăm schimbarea interpretării tradiționale a violului, reflectată actualmente de legislația penală a Republicii Moldova, prin a elimina necesitatea de a dovedi rezistența fizică în toate circumstanțele, ceea ce riscă să lase anumite tipuri de viol nepedepsite, periclitanând protecția efectivă

a victimei violului. Accentul trebuie schimbat pe interpretarea corectă a consimțământului viciat în cazurile infracțiunilor sexuale.

- În legislația națională nu există vreun Standard de calitate cu privire la acordarea serviciilor și asistenței pentru victimele infracțiunilor sexuale. Drept recomandare propunem elaborarea unui astfel de standard, care să conțină prevederi ce decurg din nevoile specifice ale victimelor acestei categorii de infracțiuni.
- Stabilirea unor garanții suplimentare victimelor infracțiunilor privind viața sexuală, printre care dreptul la intimitate, dreptul la asistență psihologică și medicală în cadrul urmăririi penale. Includerea serviciilor medicale inerente examinării și tratării victimelor infracțiunilor privind viața sexuală în polița de asigurare medicală obligatorie.
- Este imperios necesar a instrumenta și traduce în practică un mecanism de acordare a compensației pecuniare victimelor, inclusiv victimelor infracțiunilor sexuale, pentru suferințele psihice cauzate prin infracțiune. De rând cu faptul că este un drept legitim de care ar trebui să se bucure victimele violenței sexuale, acest lucru ar spori încrederea lor în sistemul judiciar național, făcând să crească cota adresărilor în justiție.
- Se recomandă instruirea continuă a specialiștilor responsabili să intervină în cazurile de violență sexuală privind abordarea multidisciplinară ale acestor cazuri (polițiștii de sector, reprezentanții administrației publice locale, asistenții sociali, reprezentanții medicali, psihologi etc.). În acest sens există mai multe bune practici internaționale care pot fi importate și ajustate în contextul Republicii Moldova.

Analiza cazurilor de violență sexuală în Republica Moldova

Pentru îndeplinirea cu diligență a obligațiilor asumate conform standardelor internaționale, Republica Moldova a creat chiar din primii ani ai statalității și pe parcurs un mecanism, o procedură și organe de urmărire penală competente a examina cazurile de atentare la viața sexuală a persoanei și a trage la răspundere penală persoanele vinovate, astfel încât drepturile victimei să fie restabilite după incriminarea faptelor penale. Cu toate acestea, suntem nevoiți să constatăm că atât în privința mecanismului, cât mai ales în privința procedurii de examinare a infracțiunilor cu caracter sexual sunt în continuare necesare eforturi susținute de perfecționare și îmbunătățire a lor, de lichidare a unor inegalități pe principiu regional.

Eradicarea tuturor tipurilor de violență – fizică, psihologică, spirituală, dar mai ales sexuală – indiferent de sex sau vârstă, necesită nu doar întreprinderea unor măsuri din partea autorităților statului, dar și o atitudine cât mai participativă a comunității, a societății în ansamblu. Cercetările mai multor organizații neguvernamentale, dar și a unor entități internaționale cu reprezentanțe în Republica Moldova relevă o „atitudine pasivă a societății față de victimele infracțiunilor cu caracter sexual”. Această atitudine de indiferență sau neglijență – a asistenților sociali, pedagogilor și chiar a părinților – se soldează adesea cu consecințe grave în special pentru adolescente care nu au împlinit vârsta de 16 ani și care trec printr-o perioadă de complicate transformări fiziologice și psihologice. Relevant este un caz în care victima era în concubinaj cu făptuitorul de mai mult timp, nu frecventa școala, toți oamenii din jurul ei, inclusiv părinții, erau la curent cu acest fapt, dar nu au întreprins nicio acțiune în sensul elucidării cauzelor comportamentului riscant. Este un fenomen periculos, întrucât factorii de prevenție – asistentul social, școala, polițistul de sector, inclusiv părinții – adoptând un comportament pasiv și neluând nici o măsură pentru a explica victimei și făptuitorului consecințele acestor relații, au ajuns simpli martori ai unei consecințe periculoase: graviditate la vârstă foarte fragedă. Un alt caz desprins din cercetările fenomenului violenței sexuale:

victima, în vârstă de 15 ani, concubina de 8 luni cu făptuitorul și nu frecventa școala, iar părinții și profesorii nu au întreprins nicio acțiune în a remedia situația sau explica pericolele, nu și-au onorat corespunzător obligațiile de serviciu și cele părintești.

Telefonul de Încredere pentru Femei și Fete 0 8008 8008, gestionat de Centrul Internațional „La Strada”, de la înființare în 2009 până în 2018, a recepționat circa 17.000 de apeluri de pe întreg teritoriul republicii; acest număr de apeluri cuprinde peste 7.000 de femei consiliate într-o problemă personală de violență în familie sau violență sexuală. Totodată, acest serviciu confirmă numărul redus de adresări al persoanelor afectate de violență sexuală, motivele fiind diverse – de la necunoașterea unde ar putea să se adreseze pentru ajutor până la frică, rușine sau desconsiderarea violului conjugal ca o formă de violență în familie. Numai în anul 2018 au fost recepționate 3.096 de apeluri care denotă 1.495 apeluri privind violența în familie și 79 apeluri privind violența sexuală, acestea din urmă reflectând 27 cazuri de violență sexuală, cu implicarea a 29 de victime, dintre care 18 femei și 11 minori (10 fete și 1 băiat). Sesiizarea a parvenit la Telefonul de Încredere fie de la rude, fie de la grupuri profesionale sau de la victime însele. În toate cazurile a fost oferită consilierea psihologică și informațională în funcție de nevoile apelanților, fiind redirecționate potrivit competențelor. În 4 cazuri a fost acordată și asistență juridică calificată. În 50% de cazuri persoanele ne-au sesizat despre violența sexuală care s-a produs în copilărie, cu mulți ani în urmă, și este pentru prima dată când victimele vorbesc cu cineva despre această experiență. Unele din aceste femei, abia acum au aflat despre telefonul de încredere și au auzit că despre violența sexuală se vorbește în public, altele deși au crezut că pot depăși singure această problemă, de fiecare dată când vede făptuitorul în comunitate, și mai ales când li se intersectează privirile simte o batjocură, pe care nu o mai poate suporta. Alte femei au menționat că agresorul nu mai este/a decedat, dar oricum trăiește sentimentul de vină și frică pe care l-a simțit după incidentul din copilărie.

Particularitățile fenomenului violenței sexuale în Republica Moldova

De mai precizat că din cele 27 de cazuri, în 10 cazuri este vorba de minori cu vârste cuprinse între 8 și 16 ani. În restul cazurilor vârsta victimelor este foarte diferită, de la 21 de ani până la 62 de ani.

În cele mai dese cazuri victimele violenței sexuale sunt femei și fete. Infracțiunile cu caracter sexual denotă faptul că victime ale violenței sexuale devin aproape în egală măsură femeile adulte și adolescentele cu vârsta de până la 16 ani. Agresorii de cele mai dese ori sunt persoane din cercul de încredere: prieteni sau foști prieteni, cunoscuți, consăteni, vecini sau chiar membrii familiei.

În ultimii ani au fost identificate mai multe cazuri de agresiuni sexuale asupra femeilor/fetelor cu retard mintal sau alte dizabilități, dar și cazurile de viol a minorelor în care agresorul este un membru al familiei (tatăl biologic, tatăl vitreg, concubinul mamei). De remarcat că acest lucru poate fi un rezultat și al faptului că în prezent se atestă o creștere a numărului de adrese și raportări a cazurilor de violență sexuală.

Au fost identificate de asemenea cazuri când agresorii au înregistrat video raportul sexual cu victima, după care au folosit înregistrarea ca o metodă de șantaj a victimei – dacă aceasta va raporta la poliție, înregistrarea video va fi expediată familiei sau prietenilor apropiați sau chiar făcută publică pe rețele de socializare (eng. „Revenge porn”).

Un studiu al Centrului Parteneriat pentru Dezvoltare (CPD) constată că fiecare a cincea femeie agresată a fost hărțuită sexual de un profesor. Potrivit experților organizației, amploarea fenomenului ar fi însă mult mai mare, pentru că în acest sens nu există un mecanism clar de raportare, iar femeile raportează foarte rar sau nu raportează deloc asemenea cazuri din diverse motive.

Dacă prevenirea și combaterea hărțuirii sexuale în unele state este o prioritate a autorităților, în Republica Moldova această infracțiune este mai rar incriminată de organele de drept și în mare măsură neglijată în colectivele de muncă, în special în instituțiile universitare și academice. Astfel, la nivel internațional, practic fiecare Cod al educației definește noțiunea hărțuire sexuală, arată care sunt formele pe care le poate lua această infracțiune în instituțiile de învățământ și interzice expres manifestarea unor asemenea comportamente în spațiul academic. În Republica Moldova cadrul legislativ în domeniul educației este definit de două documente de bază: Codul educației și Codul de etică deontologică. Codul educației nu conține nicio trimitere la hărțuirea sexuală în instituțiile de învățământ. În Codul de etică deontologică găsim o singură frază care interzice

hărțuirea sexuală, dar nu se specifică unde trebuie să raporteze infracțiunea o victimă, cine ar trebui să intervină etc. În plus, Codul de etică deontologică nu se răsfrânge asupra universităților, ci doar asupra învățământului general și profesional-tehnic. Documentul de bază al universităților este Carta universitară, dar numai în una – cea a Academiei de Studii Economice – este introdusă noțiunea de hărțuire sexuală și interzisă expres în spațiul academic al instituției.

Legislația Republicii Moldova stipulează că hărțuirea sexuală poate fi sancționată civil, contravențional și penal. În practică, cazurile de sancționare a hărțuirii sexuale sunt însă foarte puține, date fiind prejudecățile care afectează foarte mult comportamentul și atitudinea victimelor hărțuirii sexuale față de această infracțiune. Ele ezită să depună plângeri, deoarece le este rușine că vor fi blamate, se tem de imaginea și amprenta pe care o vor lăsa aceste plângeri asupra lor în comunitatea în care trăiesc și activează sau asupra carierei lor profesionale.

Dar și atitudinea oamenilor legii care investighează astfel de cazuri este afectată de prejudecăți – adesea femeile, dat fiind că ele sunt cel mai des afectate de hărțuirea sexuală, nu sunt luate în serios sau chiar sunt luate în derâdere. În plus, infracțiunea dată este greu de dovedit – victimele trebuie să probeze că s-au opus acestui comportament nedorit, să găsească o persoană de suport căreia i s-ar fi destăinuit anterior plângerii și ulterior aceasta ar fi de acord să compară ca martor, să probeze cu astfel de mijloace ca înregistrări audio/video, sms-uri, interacționări pe rețelele de socializare ș. a. m. d. De asemenea, este recomandabil ca victima să depună o plângere atât organelor din cadrul instituțiilor de învățământ, cât și autorităților competente – Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, Poliției și Procuraturii, riscând adesea să extindă aria persoanelor care pot face eventual public cazul și să-și prejudicieze astfel imaginea și bunul nume pe o arie mai extinsă sau să devină un „dușman” nu numai al instituției, ci și al întregului sistem de învățământ.

Analiza unui caz concret confirmă cu prisosință cele expuse în rândurile de mai sus. Două angajate ale Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” (USMF) au făcut plângeri pe caz de hărțuire sexuală și abuz în relațiile de muncă conducerii instituției și organelor de drept asupra profesorului V. P., care este și șeful catedrei ale cărei angajate sunt, iar una dintre ele a făcut public comportamentul și în mass media. Deși cazul a fost copios mediatizat, el nu s-a bucurat în aceeași măsură de atenția autorităților abilitate. Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale

s-a limitat la monitorizarea cazului, pasând soluționarea plângerii **Comisiei de Etică** a USMF. La mai bine de două luni Comisia de Etică a USMF a examinat „acuzățiile de abuz și hărțuire sexuală de la Catedra de Epidemiologie”, a condamnat la general orice fel de hărțuire, dar constatând că acest conflict „este de lungă durată și la o etapă destul de avansată”, nu a reușit să identifice „anumite căi de aplanare și revenire la o colaborare echilibrată în cadrul catedrei”, nu a pedepsit făptașul. Și, la rândul ei, a plasat cazul instanței de judecată. Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, în ședința sa publică din 4 martie 2019, a calificat drept hărțuire pe criteriu de sex faptele profesorului de la USMF „Nicolae Testemițanu”¹⁵.

Ezitările victimelor violenței sexuale sau chiar renunțarea de a raporta cazurile de abuz sexual sunt influențate în mare măsură și de durata judecării cazurilor în instanțe. Este demonstrativ în acest sens (al duratei judecării) cazul condamnării medicului de la Internatul Psihoneurologic din Bălți, Stanislav Florea, acuzat de violul a 18 paciente din cadrul Internatului și condamnat de prima instanță la 13 ani de închisoare cu executare în penitenciar de tip închis. Ulterior, magistrații de la Curtea de Apel din Bălți au modificat sentința primei instanțe și l-a condamnat la 15 ani de închisoare. De precizat că prima instanță nu a acordat victimelor nici un leu ca despăgubire pentru suferința fizică și morală. Colegiul penal al Curții de Apel Bălți a admis și acțiunile civile ale victimelor, acestea primind ca despăgubire fiecare câte 50 de mii de lei, iar una a primit 70 de mii lei, dat fiind că a fost violată când era minoră de două ori și a rămas și însărcinată după viol. Am putea spune că s-a făcut dreptate, decât că în acest caz cauza penală pentru viol a fost inițiată în februarie 2013, iar decizia definitivă a instanței a fost emisă și pusă în aplicare abia în martie 2019!

Este cazul să remarcăm de asemenea că în a doua jumătate a anului 2018 o mare îngrijorare a trezit modul de a reflecta problema violenței sexuale în mass-media. Și nu este vorba numai de titluri și generice neprofesionale, menite mai degrabă să adune vizualizări și să ridice în topuri informaționale cutare sau cutare sursă media. Mass-media uită să analizeze și să trateze cu discernământ cauzele abuzurilor cu caracter sexual și efectele lor asupra victimelor și societății în ansamblu. Ne vom referi la încă un caz particular, dar care a **compromis în mod clar problema** în general – cazul unei persoane publice, implicată într-un scandal privind abuzul sexual. Fără a judeca persoana suspec-

tată sau victima, vom remarca dezamăgirea pe care au provocat-o jurnaliștii actorilor angajați în lupta pentru drepturile și demnitatea femeilor, tratând acest subiect. Teoriile și „raționamentele” care au stat la baza acestui caz au compromis enorm subiectul violenței sexuale împotriva femeilor în sine prin accente și implicații politice, ele fiind mai degrabă un catalizator puternic ce a alimentat și mai multe stereotipuri și prejudecăți sociale, idei preconcepute despre victimele unui viol în societatea noastră.

Concluzii

- ✓ Subiectul violenței sexuale rămâne a fi în Republica Moldova încă unul foarte sensibil și ascuns/tabu. Această situație este determinată de prejudecățile încă prezente în comunitate și mai ales care afectează atât comportamentul și reticențele victimelor violenței sexuale, cât și „logica” de acțiune a multor dintre oamenii legii.
- ✓ Persoanele afectate de violența sexuală pot fi în egală măsură femei adulte, precum și fete adolescente, cu vârsta până la 16 ani, inclusiv copii.
- ✓ A crescut numărul adresărilor din partea persoanelor cu vulnerabilități multiple, care au suferit de violență sexuală: persoane în etate, persoane cu probleme de sănătate mintală, persoane adulte, care în copilărie au fost abuzate sexual de un membru al familiei.
- ✓ În ultimii ani abuzatorii sexuali utilizează tot mai des tehnologiile informaționale în scopuri de a amenința, înfricoșa și umili victima. Aceștia recurg, de asemenea, la înregistrări video pentru a determina victima să nu raporteze cazul organelor de drept.
- ✓ Specialiștii responsabili să intervină în cazurile de violență sexuală sunt încă afectați de prejudecăți și stereotipuri și de multe ori contribuie la revictimizarea sau chiar discriminarea victimelor infracțiunilor sexuale, punând toată sarcina probării pe umerii acestora. Intervențiile lor se reduc exclusiv la propriul mandat, de o manieră îngustă, fără a implica și coordona răspunsul în asemenea cazuri cu specialiști din alte sectoare.
- ✓ Este cunoscut faptul că deseori victimele infracțiunii de hărțuire sexuală se află la studii sau în relații de muncă cu agresorul ori poate fi o persoană aflată la îngrijire, dependentă în oricare alt mod de

¹⁵ Decizie din 04.03.2019, cauza nr. 234/18. Disponibilă pe: http://egalitate.md/wp-content/uploads/2016/04/Decizie_constatare_234_2018.pdf

Particularitățile fenomenului violenței sexuale în Republica Moldova

infractor. Prejudecățile din comunitate, atitudinea oamenilor legii față de victimele hărțuirii sexuale, în majoritatea absolută a cazurilor femeii, mecanismul de probare a infracțiunii le descurajează a raporta acest tip de infracțiune, ele riscând nu numai să-și prejudicieze imaginea și bunul nume pe o arie extinsă, dar și să devină „dușman” al instituției sau chiar al întregului sistem de învățământ

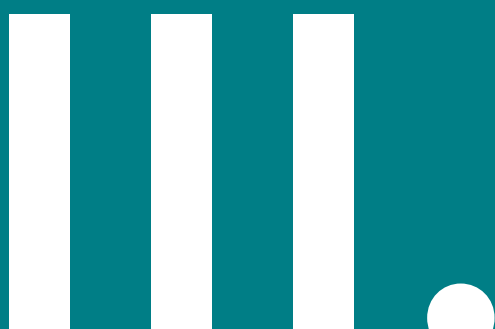
- ✓ Mass media tratează, spre regretul public, cazurile de violență sexuală încă foarte neprofesionist. Prezentarea cazurilor de abuz sexual (și așa foarte sensibile dat fiind că vizează viața privată a perso-

nei) din perspectiva calităților morale sau biografiei persoanelor nu-și au locul și rostul în cazul în care vorbim despre un jurnalism de calitate. Victimizarea repetată a părții vătămate, blamarea victimelor violurilor, în general, și descurajarea oricui a trăit sau va trăi cândva de o formă sau alta de violență sexuală – acesta este cel mai evident și cel mai regretabil impact pe care îl provoacă politicile editoriale construite pe goană după stoarcere de emoții tari din orice subiect de viol. Or, misiunea presei și a societății civile, între altele, este să încurajeze orice victimă să se adreseze pentru ajutor sau să raporteze cazul la poliție.

Recomandări

- ✓ Educarea publicului general și a tinerilor prin acțiuni de prevenire și prevenție timpurie în vederea preluării rolului pro-activ în reducerea la toleranța zero față de violența sexuală și violența în familie.
- ✓ Implementarea unor discipline în școală care ar contribui la educarea tinerilor ce înseamnă respectul limitelor personale, comunicare asertivă, interpretarea corectă a consimțământului etc. Un exemplu în acest sens poate fi replicarea cursului opțional „Relații armonioase în familie” aprobat de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova.
- ✓ Realizarea unor campanii de sensibilizare care să schimbe atitudinea comunității față de fenomenul violenței sexuale, să combată prejudecățile și stereotipurile față de victimele violenței sexuale.
- ✓ Consolidarea cooperării autorităților abilitate în organizarea activităților de instruire, schimb de experiență și de bune practici naționale și internaționale privind prevenirea și eradicarea fenomenului violenței sexuale pentru grupurile de profesioniști.
- ✓ Se recomandă intensificarea eforturilor de perfecționare, îmbunătățire și lichidare a unor inegalități pe principiu zonal privind procedurile de înregistrare și examinare urgentă a infracțiunilor cu caracter sexual, inclusiv în cazul implicării autorităților din afara organelor de drept.
- ✓ Consolidarea capacităților de instruire și dezvoltare a abilităților specialiștilor din teren și prestatorilor de servicii în a acorda servicii victimelor violenței sexuale, bazate pe abordare individuală, centrată pe nevoi și în timp util. Elaborarea de ghiduri și materiale informaționale pentru specialiști care să-i îndrume cum să răspundă eficient în cazurile de violență sexuală.
- ✓ Elaborarea unor Coduri de conduită/mecanism de raportare a cazurilor de violență sexuală, hărțuire sexuală în cadrul colectivelor de muncă, instituțiilor de învățământ universitar, precum și implementarea acestora în practică.
- ✓ Responsabilizarea jurnaliștilor și editorilor a tuturor surselor mass media privind reflectarea etică și profesionistă a subiectelor despre violența sexuală fără a da detalii care atentează la viața privată a persoanei, fără a victimiza repetat VVS, evitând blamarea în general și discriminarea în particular a persoanelor care au trăit o formă sau alta de violență sexuală.

Cifre și date calitative despre violența sexuală în Republica Moldova

Pe parcursul mai multor ani, Biroul Național de Statistică din Republica Moldova prezintă în rapoartele sale doar infracțiunea de viol. Dacă în primii ani de monitorizare a fenomenului (2000-2014) se remarcă o tendință de creștere a infracțiunii sexuale de viol (de la 215 în 2000 la 352 în 2014), apoi din 2014 până în prezent această dinamică este în descreștere – datele statistice ale acestei instituții relevă o scădere a infracțiunilor privind viața sexuală, inclusiv violuri, de la 352 de cazuri în anul 2014, la doar 266 de cazuri în 2018. Raportate la 100.000 de locuitori, numărul cazurilor de viol relevă aceeași tendință de scădere în ultimii ani – de la 10 cazuri în 2014 la 8 cazuri în 2017.¹⁶

Statistica organelor de poliție prezintă un tablou mai variabil, atestând 593 infracțiuni care atentează la viața sexuală, înregistrate în 2018 (2017 – 582; +1,89%), dintre care 259 de cazuri de viol (2017 – 296; -13%) și 328 de cazuri de acțiuni violente cu caracter sexual (2017 – 282; +16,3%). De asemenea, se înregistrează o ușoară creștere a infracțiunilor sexuale în familie: de la 30 de cazuri a infracțiunilor de viol (art. 171 CP) în 2014 la 39 de cazuri în 2018 și de la 20 la 24 de cazuri de acțiuni violente cu caracter sexual (art. 172. CP) pentru aceeași perioadă.¹⁷

În același timp, conform datelor Procuraturii Generale, în 2018 se atestă o creștere a infracțiunilor privind viața sexuală cu 19 cazuri, comparativ cu 2017, și anume violența sexuală cu 18,12%. În același an 2018 au fost înregistrate 611 infracțiuni privind viața sexuală și au fost deferite justiției (trimise în judecată) 13 cauze de viol (exact același număr ca și în 2017, dar 30 de cauze în 2016); 154 cauze penale de viol au fost finalizate cu rechizitoriul.

Conform datelor Centrului de Medicină Legală, în 2018 au fost înregistrate 645 solicitări de efectuare a expertizelor medico-legale în stări sexuale contestabile și

crime sexuale din partea organelor de drept, instanțelor de judecată etc.

Deși pe parcursul anilor 2014-2018 se înregistrează o creștere a numărului de instituții care prezintă public date statistice despre violența sexuală, nici datele Biroului Național de Statistică, nici cele ale Inspectoratului General de Poliție și nici ale Procuraturii Generale nu reflectă cu exactitate realitatea socială. Numărul cazurilor de violență sexuală este negreșit mult mai mare, însă o bună parte din aceste cazuri nu sunt semnalate organelor de drept dat fiind faptul că violența sexuală este un subiect tabu în societatea moldovenească. Or, datele cercetării „Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova” relevă că aproape fiecare al cincilea bărbat a făcut sex cu o fată/femeie, fără ca aceasta să-și dorească, iar aproape fiecare al patrulea bărbat cu o fată/femeie, care era prea beată ca să fie în stare să spună că nu-și dorește acest lucru. În plus, 18 la sută dintre bărbații chestionați au recunoscut că au utilizat forța pentru a întreține relații sexuale și cu actuala prietenă/soție, iar 14 la sută dintre bărbați au utilizat forța pentru a face sex cu fosta prietenă/soție. Aproximativ 5 la sută dintre bărbați au săvârșit abuz sexual în grup.¹⁸

Violența sexuală este forma de violență cel mai puțin recunoscută și raportată. Marea majoritate a cazurilor nu ajung în atenția autorităților. Factorii de bază care favorizează această situație sunt multipli:

- a) normele sociale stereotip în care masculinitatea este asociată cu dominația și agresivitatea, iar feminitatea cu supunerea;
- b) învinuirea persoanelor care sunt victime ale acestor situații ca fiind ele însele de vină pentru producerea acestor infracțiuni¹⁹;

¹⁶ Date disponibile pe: http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala_12%20IUS_JUS010/JUS010400reg.px/table/tableViewLayout1/?rxid=9a62a0d7-86c4-45da-b7e4-fecc26003802

¹⁷ http://politia.md/sites/default/files/ni_violenta_in_familie_12_luni_2018_pagina_web_a_igp.pdf

¹⁸ *Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova*. – IMAGES, Centrul de Drept al Femeilor, SocioPolis, Chișinău, 2015, pag.114.

¹⁹ În opinia a peste 40 la sută dintre bărbați femeia este responsabilă și pentru cazurile de viol, iar dacă aceasta are o reputație proastă sau nu opune rezistență fizică când este violată, aceste cazuri nici măcar nu pot fi considerate drept viol. A se vedea: *Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova*. – IMAGES, Centrul de Drept al Femeilor, SocioPolis, Chișinău, 2015, pag. 94.

- c) frica persoanelor agresate de a denunța astfel de cazuri, pentru a nu fi blamate, repudiate, marginalizate etc.

Și parcursul victimei violenței sexuale prin sistemul de justiție este unul anevoios și descurajant, acestea fiind uneori victimizate inclusiv de specialiștii cu care intră în contact – polițiști, ofițeri de urmărire penală, medici legiști, procurori, judecători. În pofida drepturilor materiale, procesuale garantate, victimele infracțiunilor privind viața sexuală se confruntă cu un sistem birocratic, care nu este pregătit să accepte pe deplin statutul de victime ale acestor infracțiuni, să le ofere protecție, asistență și realizarea dreptului la un proces echitabil. Astfel s-a constatat că din momentul săvârșirii infracțiunii până la condamnarea persoanei vinovate, victima infracțiunilor privind violența sexuală are a înfrunta o serie de încălcări procesuale a drepturilor sale, abordări, stereotipuri, acțiuni procesuale care vin să o intimideze, să o pună într-o situație nefavorabilă, să o discrimineze în raport cu infracțiunea comisă asupra ei, deși ea este victimă și nu poartă nici o vină pentru infracțiunea comisă. Aceste încălcări, abordări și stereotipuri nu numai că pun victimele într-o situație de discriminare, dar și le descurajează să sesizeze organele competente ori să susțină plângerile în continuare, fiind de cele mai multe ori nevoite să cedeze, retrăgându-și plângerea sau acceptând împăcarea cu infractorul etc.

Drepturile victimelor infracțiunilor privind viața sexuală sunt încălcate atât la etapa urmăririi penale, cât și la faza de judecare, subiecții de drept diminuând rolul victimei într-un proces penal și al drepturilor acesteia. Respectiv, victimele categoriei date de infracțiuni sunt inițial puse în situația de a convinge organul de urmărire penală despre actul sexual forțat, de a merge pentru întocmirea expertizelor, de a susține cele declarate, de a se adresa pentru asistență psihologică și medicală, de a fi supuse confruntărilor cu făptuitorii și martorii, de a fi supuse expertizelor care să constate că nu mint. Ele nu sunt implicate în cauzele penale, nu beneficiază de asistență juridică și psihologică. Astfel, ele sunt nu numai victime ale infracțiunii sexuale, dar și ale unui sistem de drept, care le supune victimizării repetate în situații în care nu sunt oportune și nici necesare asemenea proceduri și acțiuni. Mai mult ca atât, până în prezent victimele infracțiunilor privind viața sexuală nu au beneficiat de nici o metodă de reabilitare, de nici o posibilitate de a-și reveni la normalitate moral-psihologică, fiind supuse unor proceduri birocratice și umilitoare. Anume datorită acestui fapt majoritatea lor adoptă o poziție pasivă și în cele mai multe cazuri preferă să nu sesizeze organul de urmărire penală despre infracțiunea comisă²⁰.

Există și o serie de bariere legislative care conduc la lipsa protecției efective în fața agresorilor, la o rată scăzută a condamnărilor, însoțită de pedepse blânde.

Concluzii

- ✓ Ca și concluzie, vom preciza că în prezent colectarea datelor statistice privind infracțiunile cu caracter sexual în Republica Moldova este fragmentară și neuniformă. Este general recunoscut faptul că inclusiv colectarea adecvată și sistematică a datelor statistice este o componentă esențială a procesului de elaborare a politicilor eficiente în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și violenței sexuale. Astfel, în vederea fundamentării măsurilor, precum și a monitorizării și evaluării fenomenului prevenirii și combaterii violenței față de femei și violenței sexuale este necesară colectarea și analiza datelor segregate și comparabile. În acest context menționăm că în special colectarea, dar și analiza datelor statistice sectoriale reprezintă încă o provocare pentru instituțiile responsabile de aceste activități.
- ✓ La etapa actuală o statistică relativ coerentă este colectată și analizată doar de MAI. O dificultate îl constituie și faptul că datele care sunt colectate în diferite sectoare nu sunt armonizate prin prisma indicatorilor comuni, iar în unele sectoare se atestă lipsa indicatorilor relevanți. MSMPs a elaborat fișa de colectare a datelor (chestionar și baza electronică pentru colectarea datelor) despre cazurile de VF care urmează a fi completată de asistenții sociali comunitari și prestatorii de servicii publice. Se preconizează ca pe viitor să fie date statistice relevante și pentru sectorul asistenței sociale.
- ✓ Se constată lipsa sistemelor automatizate de colectare și procesare a datelor statistice, iar cercetările reprezentative la nivel de țară sunt efectuate sporadic, depinzând de sursele financiare ale donatorilor.
- ✓ Colectarea calitativă a datelor, cooperarea multisectorială, promovarea unor politici integrate ar asigura implementarea politicilor care ar permite intervenția eficientă în cazurile de violență împotriva femeilor și violenței sexuale prin asigurarea unei abordări de coordonare și cooperare multisectorială. Și care ar asigura totodată că politicile adoptate sunt fundamentate pe date statistice relevante.

²⁰ Date disponibile pe: http://lastrada.md/files/resources/3/RO_Sumar_LaStrada_just.pdf

Recomandări

- ✓ Revizuirea indicatorilor și modalităților de colectare a datelor statistice la nivel național, acumularea datelor și punerea la dispoziție a datelor calitative și cantitative care reflectă dinamica fenomenului violenței sexuale.
- ✓ Elaborarea unei baze de date consolidate privind infracțiunile cu caracter sexual cu scopul de a nu perpetua disonanța datelor din diferite surse de stat, dar și pentru a elabora politici naționale în domeniu având la bază date pertinente. Elaborarea unor indicatori clari/unificați de colectare a datelor privind violența sexuală, în alte domenii decât organele de drept, precum ar fi domeniul sănătății, educației, asistența socială, care să permită o analiză intersectorială a răspunsului statului la astfel de infracțiuni.
- ✓ Punerea la dispoziția grupurilor de profesioniști și autorităților abilitate a unui tablou veridic și calitativ de date privind violența sexuală în Republica Moldova, care ar permite îmbunătățirea politicilor în acest domeniu, dar și o bugetare bazată pe date calitative din mai multe sectoare.
- ✓ Elaborarea și punerea în funcțiune a unui sistem automatizat de colectare și procesare a datelor statistice referitoare la violența sexuală, cauzele penale, cauzele civile inițiate pentru recuperarea prejudiciului, deferite justiției și judecate, de evidență a agresorilor.
- ✓ Eliminarea caracterului sporadic al cercetărilor și studiilor privind fenomenul violenței sexuale bazat în exclusivitate pe sursele de finanțare ale donatorilor. Sistematizarea cercetărilor reprezentative la nivel de țară bazate pe principii științifice și conforme standardelor internaționale.

Mecanismul de raportare și servicii disponibile pentru victimele violenței sexuale

4.1. Mecanismul de raportare și inițiere a unei cauze penale în cazul infracțiunilor sexuale

4.2 Accesul la servicii sociale și disponibilitatea acestora

4.3 Servicii disponibile pentru victimele violenței sexuale

IV.

4.1. Mecanismul de raportare și inițiere a unei cauze penale în cazul infracțiunilor sexuale

Deși există mai multe prevederi legale în care sunt descrise drepturile victimelor infracțiunilor sexuale, un mecanism clar, intersectorial de raportare a cazurilor de violență sexuală nu este bine conturat. În cazurile de violență sexuală majoritatea acțiunilor se fac de fiecare profesionist în parte, lipsind un mecanism eficient de colaborare și un răspuns bine coordonat al specialiștilor din domeniul organelor de drept, medical, servicii sociale.

Potrivit modificărilor operate în **Codul de procedură penală prin Legea nr. 66 din 22 aprilie 2011**, inițierea urmăririi penale poate fi divizată în 2 etape: *procesul penal*, care începe din momentul înregistrării sesizării în condițiile art. 262-265 Cod de procedură penală, și *urmărirea penală*.

Pornind de la caracterul infracțiunilor privind viața sexuală și specificul acumulării probelor, promptitudinea inițierii urmăririi penale și efectuarea acțiunilor urgente de colectare a probelor reprezintă garanția unei anchete efective și realizarea drepturilor VVS.

În localitățile urbane victima infracțiunilor privind viața sexuală se adresează Inspectoratelor de Poliție, care au grupe operative și în componența cărora intră un reprezentant al organului de urmărire penală care efectuează acțiuni de urmărire penală ce nu suferă amânare, precum înregistrarea plângerii, cercetarea la fața locului, audierea victimei, trimiterea victimei pentru efectuarea examinării medico-legale. În localitățile rurale însă victimele infracțiunilor cu caracter sexual sau reprezentanții legali ai acestora sesizează polițistul de sector, primarul, asistentul social sau medicul de familie, care nu au competențe de a efectua acțiuni de urmărire penală de urgență. De cele mai dese ori aceștia nu sesizează organul de urmărire penală, ci acceptă plângerea victimei, urmând mai apoi o procedură de înregistrare a plângerii și transmitere a acesteia organului de urmărire

penală pentru examinare potrivit competenței.

După înregistrare, plângerea se transmite organului de urmărire penală, care urmează să întreprindă acțiunile necesare, luând în considerare noile prevederi din Codul de procedură penală. Respectiv, deși este vorba despre 2-3 zile, pentru cauzele infracțiunilor cu caracter sexual acest termen este destul de mare pentru administrarea probelor biologice, existând riscul pierderii acestora. De asemenea, în urma studierii cauzelor au fost depistate cazuri când data depunerii plângerii nu corespunde cu data înregistrării sesizării, fiind depășit termenul de 24 de ore de înregistrare a sesizării, cum prevede ordinul Ministerului Afacerilor Interne nr. 121/254/286-0/95 din 18 iulie 2008 privind evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și persoanelor care au săvârșit infracțiuni. În majoritatea cauzelor termenul de la depunerea sesizării – înregistrarea sesizării – inițierea urmăririi penale este de 1 – 2 zile, ceea ce corespunde standardelor de efectuare a acțiunilor de urmărire penală cu diligență și în termeni proximi. Mai mult ca atât, în cauzele penale polițiștii de sector, după depunerea plângerii, depun rapoarte către șefii Inspectoratelor de Poliție, în care specifică: „Prin prezentul raport, vă aduc la cunoștința Dvs., în urma măsurilor de prevenție desfășurate, am stabilit că minora XX întreține relații sexuale cu YX. Reieșind din cele menționate supra, rog permisiunea Dvs. de a fi înregistrată informația dată în REI IP X, în scopul soluționării conform legislației în vigoare.”

În asemenea cazuri organele de poliție au instituit o procedură neprevăzută de Codul de procedură penală și care atentează la obligația organelor de urmărire penală de a reacționa prompt și cu maximă diligență, precum și încalcă dreptul victimei de a fi examinată cauza în termeni cât mai proximi. Contrar legislației în vigoare și modificărilor aduse Codului de procedură penală, polițistul, după depunerea plângerii, solicită victimei infracțiunii privind viața sexuală explicații sau declarații, în care victima relatează în mod amănunțit circumstanțele cauzei, ceea ce constituie de fapt o audiere fără garantarea drepturilor procesuale expuse expres în Codul de procedură penală. Asemenea procedură era

practicată de organele de poliție până în 2011. Acest fapt se datora unei lacune legislative, și anume – Codul de procedură penală nu prevedea posibilitatea de a efectua acțiuni procesuale până la începerea urmăririi penale. Ulterior a fost modificat art. 279, alin. (1), Cod de procedură penală, care permite organului de urmărire penală să efectueze acțiuni procesuale, fiind instituită noțiunea de proces penal. Deși legea a fost modificată, solicitarea explicațiilor sau declarațiilor de la victima infracțiunilor cu caracter sexual continuă în 30% din cauzele analizate. În asemenea cazuri procedura de depunere a explicațiilor și declarațiilor reprezintă de fapt o intimidare a victimei, în condițiile în care explicațiile urmează a fi solicitate de la persoanele aflate în conflict cu legea, și nu de la persoanele care sunt victime ale infracțiunilor.

Totodată, solicitarea explicațiilor este precedată de audierea victimei conform procedurii prevăzute de Codul de procedură penală, ceea ce presupune că victima va fi nevoită să mai relateze încă o dată circumstanțele cauzei și să fie re-victimizată prin retrăirile psihologice și emoționale provocate în urma comiterii infracțiunii. Mai mult ca atât, din cele 240 de cauze penale studiate, în 65 dintre acestea victima depune explicații pe marginea infracțiunii cu caracter sexual, iar a doua zi este audiată ca parte vătămată²¹.

De regulă, victima este cea care apare în cadrul procesului penal chiar de la etapa inițială, din momentul sesizării organului de urmărire penală despre săvârșirea infracțiunii. Totuși, sunt cazuri când organul de urmărire penală este sesizat și de alte persoane. Cel mai dese sunt cazurile minorilor, când de cele mai multe ori ofițerul de urmărire penală este sesizat de reprezentantul legal al victimei: un profesor („în cadrul unui test obișnuit dat elevilor, victima a scris că tatăl acesteia vitreg, concubinul mamei, o abuzează sexual...”; profesoara a discutat cu victima, ulterior sesizând organul de poliție); asistentul social, polițistul de sector (în urma efectuării unor acțiuni de prevenire a criminalității), medicul de familie.

Deși Codul de procedură penală prevede posibilitatea audierii victimelor în condiții speciale, aceste prevederi nu se aplică victimelor infracțiunilor privind viața sexuală. Audierea victimelor, părților vătămate adulte, inclusiv minore (14+), se efectuează în condiții generale, fără a fi aplicate mecanisme speciale de audiere a acestora, prevăzute de legea procesual penală. De asemenea, în marea majoritate a cauzelor părțile vătămate

sunt audiate suplimentar de 2-3 ori, fără a fi nevoie de audieri suplimentare.

Un alt aspect nu mai puțin important în cazul infracțiunilor privind viața sexuală este faptul că după depunerea plângerii victimei i se eliberează îndreptare pentru efectuarea examinării medico-legale. Cu îndreptarea respectivă victima este pusă în situația să caute de sine stătător, fără sprijinul necesar, instituția unde poate să facă examinarea medico-legală, medicul legist de serviciu etc.

De cele mai multe ori, ofițerul de urmărire penală nu a solicitat ambulanța pentru transportarea victimei și efectuarea raportului de examinare medico-legală, cu excepția în care victima a solicitat de sine stătător serviciul de urgență. De asemenea, nu s-a constatat nici un caz în care victima să fie transportată de polițist la spitalul de urgență sau pentru efectuarea examinării medico-legale. Se creează impresia că de la depunerea plângerii privind săvârșirea infracțiunii ce atentează la viața și integritatea sexuală, victima urmează să dovedească lumii întregi că infracțiunea a avut loc.

Asigurarea drepturilor victimei infracțiunilor sexuale.

Articolul 78 din Codul de procedură penală prevede expres drepturile victimei/părții vătămate. Totuși, considerăm că în cazul victimelor infracțiunilor privind viața sexuală, în mod special lor urmează să le fie asigurate drepturile speciale, pentru a avea parte de un proces echitabil și de o reintegrare socială cât mai eficientă.

Codul de procedură penală garantează părții vătămate dreptul la avocat, iar în cazul în care nu dispune de mijloace bănești – să fie asistată de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat. Cu referire la garantarea dreptului la asistență juridică, menționăm că deși la audierea părții vătămate se întocmește un proces-verbal de comunicare a drepturilor și obligațiilor acesteia, în nici unul din dosarele cercetate victima nu a solicitat un avocat din oficiu care acordă asistență juridică garantată de stat. Ceea ce ne face să concluzionăm că victimele nu doresc să fie reprezentate de un avocat sau comunicarea drepturilor și obligațiilor nu este efectivă și victima pur și simplu nu cunoaște în ce constă la modul practic acest drept. Cazurile în care victima a fost reprezentată de un avocat cu care a încheiat un contract de asistență juridică garantată de stat sunt unice/sporadice.

Legea procesuală nu garantează victimei dreptul la asistență medicală, deși conform specificului infracțiunilor

²¹ *Asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală. Analiza practicii judiciare din Republica Moldova.* Centrul Internațional „La Strada”, 2017.

asistența medicală este inevitabilă. Suntem în imposibilitate de a constata cu certitudine dacă victimele din cauzele penale cercetate au beneficiat de o asistență medicală gratuită și necesară, însă acest fapt l-am dedus din acțiunile civile înaintate, prin care se solicită repararea prejudiciului material, compensarea cheltuielilor pentru tratament, fiind indicat și prejudiciul material cauzat.

În toate cauzele penale, cu unele excepții, victimelor le sunt eliberate îndreptări pentru a se prezenta la medicul legist în vederea întocmirii unui raport de constatare medico-legală. Însă examinarea medico-legală nu presupune și acordarea asistenței medicale necesare victimei, ci doar constatarea leziunilor. La acest aspect relevăm că victimele i se acordă asistență medicală doar în cazul în care ea a solicitat asistența medicală din cauza stării de sănătate, precum și în cazul în care victima solicită de sine stătător acordarea asistenței medicale, cu suportarea tratamentului medical din cont propriu, ca ulterior costurile să fie recuperate prin intermediul instanței de judecată. De cele mai multe ori victimele se adresează de sine stătător la medicul de familie pentru consultație și prescriere a unui tratament pe cont propriu.

Potrivit Hotărârii Guvernului nr. 1387 din 10 decembrie 2007 cu privire la aprobarea Programului unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, asistența medicală obligatorie necesară victimelor infracțiunilor cu privire la viața sexuală cuprinde:

- analiza generală a sângelui;
- analiza urinei;
- frotiu urogenital;
- investigațiile bacteriologice;
- investigații virusologice;
- examen ecografic complex (organele cavității abdominale + organele sistemului urogenital);
- investigații de radiodiagnostic.

Asistența medicală se solicită pentru tratarea leziunilor corporale, nefiind nici un caz de tratare a bolilor cu transmisie sexuală sau în legătură cu avortul în urma violului. Mai mult, potrivit hotărârii Guvernului menționate mai sus și anexelor acesteia, avortul nu este inclus ca o asistență medicală/intervenție acoperită de polița medicală obligatorie.

În cazul infracțiunilor de întreținere a unui raport sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani, asis-

tența medicală se acordă doar în cazul în care victima este însărcinată și se adresează medicului de familie în legătură cu sarcina. Ceea ce considerăm alarmant este faptul că în cauzele de viol, acțiuni sexuale cu caracter pervers, întreținerea unui raport sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani, nu se solicită expertiza cu privire la faptul dacă victima a contactat o boală cu transmitere sexuală și necesită tratament în acest sens. În nici o cauză penală din cele cercetate nu a fost solicitat așa ceva. Mai mult ca atât, în nici o cauză penală nu a fost solicitată repararea prejudiciului material ce rezultă din tratarea unei boli cu transmitere sexuală.

Serviciile de consiliere psihologică la fel sunt utilizate sporadic, chiar dacă Legea cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor prevede expres consilierea psihologică garantată de stat. De multe ori organele de drept și serviciile medicale nu cunosc unde ar putea referi victimele pentru aceste servicii, în multe localități serviciile de consiliere psihologică specializată lipsesc cu desăvârșire.

4.2 Accesul la servicii sociale și disponibilitatea acestora

În cele mai dese cazuri victimele violenței sexuale nu știu unde să apeleze pentru ajutor sau se simt absolut derutate. Totodată, în Republica Moldova și numărul serviciilor specializate pentru victimele infracțiunilor sexuale este limitat. Există servicii, organizații, care pe lângă servicii destinate victimelor violentei în familie sau victimelor traficului de ființe umane, oferă servicii și victimelor infracțiunilor sexuale. În același timp, **organizații/servicii specializate adresate expres victimelor violenței sexuale în Republica Moldova practic lipsesc.**

Există o relație directă între vârsta victimei și modalitatea de accesare a serviciilor existente. Specificul victimelor minore constă în faptul că ele de cele mai multe ori nu percep situația complicată în care se află și chiar dacă unele înțeleg că nu e bine ce li se întâmplă, de multe ori ezită să ceară ajutor adulților. Cauzele sunt mai multe: fie că sunt manipulate de agresor, fie că le este frică să vorbească despre situația lor, fie că, în ultimă instanță, nu știu unde și cui se pot adresa. Astfel minorele ajung să beneficieze de ajutorul unui specialist abia atunci când părinții sau careva dintre persoanele adulte apropiate copilului se autosesizează, fie asistentul social comunitar când face vizite la domiciliu și depistează unele devieri de comportament sau lipsa unui mediu sănătos pentru creșterea și educarea copiilor, fie unul dintre pedagogi sau medicul de familie. Foarte rar victimele minore se adresează la poliție. La

rândul său, polițistul face referirea victimei la cele mai apropiate servicii specializate pentru victimele violenței sexuale, dacă desigur și el cunoaște asemenea serviciile existente.

Un alt specific al victimelor violenței sexuale minore este faptul că o bună parte dintre acestea provin din familii social vulnerabile, familii monoparentale sau chiar minori fără părinți, fără domiciliu. Astfel, unele dintre acestea ajung în centre de plasament pe motiv de vulnerabilitate și, ulterior, este identificată și problema abuzului sexual. Unele dintre ele au fost abuzate sexual la vârste fragede, au suportat un avort sau au născut în adolescență. În cazul minorilor, victime ale violenței sexuale din familii mai puțin vulnerabile, un rol important îl au părinții. Marea majoritate a acestora, de cum află de situația prin care a trecut copilul lor, încep să caute soluții. Una dintre soluții în aceste situații este atunci când dau de o publicitate a serviciilor specializate, de regulă, organizații neguvernamentale sau centre specializate (Telefonul de Încredere pentru Femei și Fete, Centre pentru victimele violenței în familie, adresa unui centru maternal etc.).

Victimele violului conjugal raportează de obicei violența în familie (formele fizică sau psihologică) și, ulterior, în cadrul consilierii, recunosc și violența sexuală. De cele mai multe ori femeile nici nu consideră violul conjugal ca o formă de violență sexuală în familie, date fiind stereotipurile existente în societate precum că femeia trebuie să-și facă datoria de soție și trebuie „să se culce cu soțul ei atunci când acesta i-o cere”. Decizia de a întrerupe cercul violenței în familie este determinată uneori de preluarea comportamentului agresiv de către copii – victima mamă conștientizează și reacționează când vede că propriii copii încep să devină agresivi, că ei preiau comportamentul violent al tatălui.

Accesul victimelor violenței sexuale la instituțiile care oferă servicii de plasament (în special, Centrul de Asistență și Protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane din Chișinău (CAP), Centrele maternale) se realizează prin intermediul organului teritorial de asistență socială, ele fiind referite de reprezentantul administrației publice locale (APL) sau celei centrale (APC) ori de reprezentantul organului teritorial de poliție. Unele cazuri sunt identificate prin intermediul Telefonului de Încredere pentru Femei și Fete al Centrului Internațional „La Strada”. După consilierea psihologică și evaluarea riscurilor pentru persoană identificată (copil sau adult), specialiștii acestui ONG, în funcție de nevoile victimei, organizează referirea acesteia către instituția

specializată corespunzătoare sau către autoritățile competente. Centrul Internațional „La Strada” dispune de asemenea de o echipă mobilă de intervenție, care se deplasează în teritoriu, la solicitarea organelor de drept, în special când este nevoie de asistență juridică (serviciile unui avocat specializat) și consiliere psihologică. Sunt destul de rare cazurile când victimele violenței sexuale se adresează personal, dat fiind faptul că puține dintre acestea cunosc despre existența unor asemenea servicii. Există însă și cazuri când organizațiile se autosesizează din mass-media pentru a oferi asistență victimelor infracțiunilor cu caracter sexual.

În general, pentru a plasa un beneficiar (atunci când este nevoie de adăpost) la un Centru de plasament este nevoie de a întocmi un demers, de a obține un certificat medical, a fi în posesia unui act de identitate, alte formalități. Atunci când prestatorii de servicii în domeniu au de-a face cu un caz urgent, victima violenței sexuale poate fi primită ad-hoc, actele perfectându-se ulterior, pe perioada aflării ei în cadrul Centrului la care a fost referită. De remarcat că nici un Centru de plasament nu a indicat necesitatea obligatorie a prezentării unui certificat care să confirme calitatea procesuală a victimei violenței sexuale. Decizia de a iniția un proces penal pe numele agresorului este lăsată la discreția victimei sau a rudelor acesteia, în special în cazul victimei violenței sexuale minore.

Există însă un șir de factori de constrângere în acordarea serviciilor de plasament: a) vârsta (în funcție de specificul Centrului, există anumite categorii de vârstă pentru care se oferă asistență); b) prezența unei boli mentale (victimele care suferă de retard mintal ușor sunt acceptate, iar cele care au dereglări psihice mai severe nu pot fi acceptate în calitate de beneficiari ai Centrului, deoarece pun în pericol viața și securitatea altor beneficiari); c) prezența tuberculozei; d) capacități de mobilitate limitate (Centrele nu dispun de condițiile fizice necesare pentru a asigura deplasarea persoanelor cu dizabilități); e) dependența de alcool (în cazul când victima consumă alcool, ea este trimisă inițial să treacă un curs de dezalcoolizare și doar după asta poate fi acceptată la Centru); f) dependența de droguri.

Majoritatea Centrelor oferă intervenții necesare pe perioada de criză (maxim 3 luni, foarte rar 6 luni). Condițiile în care poate fi prelungită perioada de plasament sunt diferite – în mare parte se acceptă în cazul copiilor când nu există condiții optime pentru integrare în familia biologică sau într-o formă nouă de plasament. În cazul adulților, termenul de plasament poate fi prelungit când nu există condiții optime de

traie pentru reintegrarea socială ulterioară a victimelor violenței sexuale.

Specialiștii structurilor care oferă servicii de prevenire și combatere a violenței în familie și față de femei au remarcat faptul că au beneficiat de stagii sau cursuri de formare, de instruire care le-au permis să-și perfecționeze nivelul profesional și să îmbunătățească calitatea serviciilor. Psihologii, care activează la Centrul de Asistență și Protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane (CAP), Centrul Național de Prevenirea Abuzului față de Copii (CNPAC), Centrul Internațional „La Strada”, Centrul de Drept al Femeilor (CDF), au beneficiat de instruire în domeniul asistenței victimelor violenței sexuale în SUA, Austria, România, Federația Rusă. În același timp, aceștia precizează că „este mult prea puțin să cunoști tehnici de asistență sociopsihologică, dacă societatea nu este gata să accepte aceste victime... Când le deschidem ușa să plece, multe dintre ele se confruntă cu atitudini de neacceptare în societate”. Ei sunt însă convingeți de necesitatea dezvoltării serviciilor specializate pentru victimele violenței sexuale și pregătirii specialiștilor care să acorde servicii pertinente acestei categorii de beneficiari, în conformitate cu nevoile lor specifice.

O problemă ce ține de calitatea serviciilor se referă la diagnosticul victimelor. Unii manageri ai Centrelor de plasament afirmă că angajații Centrelor „tratează victimele fără diagnostic”. Respectiv, și rezultatele lasă de dorit anume din acest considerent – este dificil a consilia calitativ și eficient o victimă a violenței sexuale fără a face un diagnostic complex, doar în baza unor anumite relatări și constatări. Aceste probleme argumentează o dată în plus necesitatea pregătirii suplimentare a specialiștilor, inclusiv din Centrele ce oferă servicii victimelor violenței în familie (deoarece la moment Centre specializate pentru victimele violenței sexuale nu există în republică), pentru ca aceștia să poată identifica toate formele de violență și să acorde servicii pertinente, victimelor violenței sexuale, ținând cont și de diagnostic.

În procesul de rehabilitare a copiilor, victime ale violenței sexuale, specialiștii aplică metodele și tehnicile pe care le-au învățat la instruirile organizate de CNPAC (materiale pregătite și editate de Serviciul de asistență psihosocială a copilului și familiei „AMICUL”). Fiecare copil este consiliat în parte, ținând cont de nevoile și particularitățile individuale. Specialiștii de aici evaluează în primul rând în ce măsură a fost afectat copilul de evenimentul traumatizant. Ulterior „prelucrează” efectele traumei, utilizând diferite metode, în funcție

de vârsta copilului. Cele mai frecvente metode utilizate sunt cele proiective. Copiii sunt de obicei sociabili, comunicabili. Chiar dacă ei nu întotdeauna își pot reda emoțiile deschis, o fac prin intermediul artei, metodă urmată ulterior de o discuție de la egal la egal.

Copiii, victime ale violenței sexuale, au nevoie de mai mult timp pentru a stabili relația cu specialistul și cer o atenție mai mare din partea celui din urmă. Psihologul trebuie să fie foarte atent la limbaj, la atingeri. Cu toate acestea, există anumite probleme în reabilitarea copiilor, victime ale abuzului sexual – unii dintre ei renunță la terapia individuală.

Cercetările pe acest segment al violenței relevă însă că o parte dintre victimele abuzurilor sexuale nu au beneficiat de nici un serviciu de suport, chiar dacă era necesar să le fie acordat. Semnalăm în special cazurile victimelor violenței sexuale în etate care ajung să-și trăiască trauma în singurătate și să o depășească ele singure. În același timp, lucrătorii sociali relevă că de asistență psihologică, în anumite situații, au nevoie nu numai persoanele care au fost victime, dar și o categorie de persoane vârstnice din comunitate, care se tem să stea singure în casă, să nu fie agresate și, seara, se întrunesc ca să doarmă împreună câte două, când la una, când la alta. Datele cartografierii atestă că cel mai frecvent victimele abuzurilor sexuale vârstnice nu ajung să beneficieze de servicii, ele rămânând în comunitate și luptând cu trauma în solitudine și cu credința în Dumnezeu.

Întrucât violența sexuală cauzează repercusiuni, traume și efecte psihologice diferite în comparație cu violența în familie, este evidentă de asemenea necesitatea dezvoltării unui serviciu psihologic specializat destinat victimelor violenței sexuale. Specialiștii din comunitate și din sistemul de justiție trebuie pregătiți ca să informeze cât mai accesibil victimele violenței sexuale despre drepturile pe care le au și să le direcționeze către serviciile cele mai potrivite situației lor concrete. Ei ar trebui să le explice cât mai clar și mai convingător despre beneficiile consilierii, să le convingă ca să le urmeze, pentru că deseori VVS refuză orice servicii de suport.

În această ordine de idei, este necesar a elabora și un **curriculum pentru serviciile psihologice specializate acordate victimelor violenței sexuale, un curriculum stabil, care să cuprindă acțiunile, pas cu pas, de la prima consiliere și până la ultima.** La ora actuală psihologii prestează servicii de consiliere foarte neuniforme. De altfel, unul dintre serviciile cele mai solicitate și mai necesare victimelor violenței sexuale este anume consi-

lierea psihologică. De precizat că marea majoritate a victimelor, care au ajuns în vizorul unei organizații neguvernamentale, chiar și acele care nu au fost plasate într-un Centru, au fost consiliate de un psiholog. Intervenția psihologului a fost una benefică pentru toate cazurile și, pentru moment, le-a ajutat pe victimele infracțiunilor sexuale să treacă mai ușor peste cele întâmplate. Iată doar două mărturii în acest sens: 1. „Mi-a plăcut să discut cu psihologul, are o energie... Eu ca atare prima dată am primit așa ceva, are așa o energie că poți să-i spui totul, ai încredere”. 2. „Am mers la psiholog și, în decurs a 10 consilieri, m-a readus la viață. M-am reintegrat în societate, pot comunica, pot să merg liber pe stradă, fără să mă tem că cineva mă va arăta cu degetul”.

Asistența psihologică și reabilitarea victimei presupune informarea ei corectă și înțelegerea fenomenului prin care a trecut, contribuind la creșterea încrederii în sine și reducând repetarea unor experiențe similare. „Aș vrea ca toate femeile să afle despre aceste Centre, că sunt foarte multe femei în așa situație. Cel mai important este ceea ce-mi explicau toți psihologii și aș vrea să ajungă la toți, că eu sunt victimă, dar el e agresor. Agresorul se liniștește, își adună puteri, apoi iar agresează. Eu nu înțelegeam așa ceva. Eu credeam că el va fi altfel, că se va schimba și totul va fi bine”.

Marea majoritate a victimelor se confruntă cu sentimente de vinovăție, rușine, frică, anxietate, depresie, motiv pentru care asistența psihologică trebuie menținută pentru o perioadă mai îndelungată de timp. În cazul copiilor, psihologii semnalează că ar avea nevoie de cel puțin 10 ședințe pentru a atinge rezultatul scontat. Intervenția de scurtă durată a psihologului nu permite reabilitarea psiho-emoțională a victimei, chiar dacă specialistul se străduie să-i dea maxim posibil într-un timp restrâns. După cum mărturisesc chiar psihologii înșiși, ei prestează intervenție de câteva zile, săptămâni sau poate luni în cel mai bun caz, perioadă în care nu pot să pretindă că au intervenit eficient. Pentru că o persoană, victimă a violenței sexuale, are nevoie de adaptare, are nevoie să capete încredere în specialist, apoi încredere în ea însăși, ca să poată depăși consecințele traumei. Ulterior, psihologul trebuie să-i ofere niște tehnici comportamentale, niște strategii comportamentale care să o facă să se simtă mai puternică decât la momentul adresării.

Totodată, în lipsa unor Centre specializate, victimele violenței sexuale, sunt nevoite să trăiască într-o comunitate anume și să frecventeze ședințe de reabilitare la psiholog într-o altă localitate. Situația dată se răsfrânge negativ asupra beneficiarilor – ele frecventează maxim 3-4 ședințe de reabilitare și abandonează, dar au nevoie

de mai multe ședințe.

O altă problemă în cazul minorilor din această categorie de victime este lucrul cu părinții, pentru a-i informa despre stările prin care trece copilul, ca ei să fie ați a le oferi suportul necesar. Actualmente, marea majoritate a părinților nu beneficiază de astfel de servicii. În plus, în cazul copiilor, victime ale violenței sexuale, sunt necesare de asemenea un șir de acțiuni și în cadrul instituției de învățământ, precum și o implicare mai pro-activă a asistentului social din comunitate. În acest context, semnalăm și atenția redusă din partea cadrelor didactice, psihologilor din instituțiile de învățământ față de problema violenței sexuale. Desigur, există și exemple de bune practici, când cadrele didactice au semnalat cazul de abuz sexual organelor de poliție, alteori și actorilor neguvernamentali activi în domeniu, dar ele deocamdată sunt puține la număr.

Una dintre problemele de actualitate ale administrației publice locale, când vine vorba de acordarea asistenței calificate victimelor violenței sexuale, o constituie și lipsa de pregătire a asistenților sociali comunitari, fluctuația în rândurile acestora și necunoașterea serviciilor spre care ar putea direcționa victimele. De regulă, în special în spațiul rural, ca asistenți sociali lucrează persoane din diferite domenii – foști contabili, ingineri de specialitate etc., care, desigur, nu au pregătirea necesară. Ori asistentul social trebuie în primul rând să dețină informațiile despre serviciile existente la nivel raional și național. Competențele acestuia mai trebuie fortificate și pentru ca el să dețină, la nivel local, o cartografiere a beneficiarilor și să poată referi persoanele spre serviciile existente.

De altfel, cartografierea relevă mai multe puncte slabe în sfera protecției sociale a victimelor violenței sexuale. Acestea se rezumă la:

- lipsa serviciilor specializate atât pentru copiii, cât și pentru adulți, victime ale violenței sexuale;
- lipsa serviciilor de durată, în Centrele pentru victimele violenței în familie/victimele traficului de ființe umane asistența fiind acordată doar pe perioada de criză;
- lipsa serviciilor de prevenire a violenței sexuale la nivel de comunitate;
- lipsa activităților de reintegrare a victimelor violenței sexuale în comunitate, în paralel cu serviciile oferite familiei.

Este important să fie create servicii specializate expres pentru victimele violenței sexuale. Specializarea cen-

trelor, pe categorii de victime, ar avea, fără îndoială, un efect pozitiv. Or, este periculos ca o tânără cu experiență de trafic să se întâlnească cu o tânără, victimă a violenței sexuale. Ea poate primi o informație eronată despre ceea ce a făcut sau i s-a întâmplat persoanei respective în trafic. Riscul cel mai mare este că o victimă a traficului de ființe umane, fiind în același Centru cu o victimă a violului sau o victimă a violenței în familie, păstrând legătura cu traficanții, poate recruta alte persoane chiar fiind în Centru.

Este imperios necesar a dezvolta și servicii de securitate pentru victimele violenței sexuale, deoarece actualmente, deși acestea beneficiază de consiliere psihologică gratuită oferită de organizații neguvernamentale, ele nu sunt protejate și nu se află în siguranță. În Republica Moldova a fost adoptată Legea nr. 105 din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal (în vigoare din septembrie 2008), însă ea nu cuprinde și persoanele respective în calitate de beneficiari. În aceste condiții se impune a crea un sistem de protecție și siguranță și a victimelor violenței sexuale, pentru ca să crească încrederea acestora în justiție, în autoritățile statului.

Cu toate problemele și deficiențele menționate până aici, există totuși și unele puncte tari care sunt nominalizate de specialiști: acordarea serviciilor victimelor violenței sexuale în cadrul Centrelor pentru victimele violenței în familie, precum și interacțiunea dintre unele instituții sociale în acordarea asistenței victimelor violenței sexuale.

Dezvoltarea serviciilor specializate va contribui la îmbunătățirea atât a calității serviciilor oferite victimelor violenței sexuale, cât și a mecanismului de referire către aceste servicii, iar, implicit, și la creșterea numărului de cazuri raportate de victime. În opinia specialiștilor, cea mai bună publicitate a calității serviciilor o poate face însuși beneficiarul – nici un flaiet, nici un material informativ, nici cea mai credibilă sursă media nu poate face ceea ce poate face o victimă care a beneficiat de serviciile necesare. Dacă o persoană agresată sexual va fi asistată corect și va fi protejată, la toate etapele procedurii penale și după procesul judiciar nu va fi lăsată de una singură, numărul victimelor violenței sexuale care vor raporta organelor de drept, autorităților competente aceste infracțiuni va crește indubitabil.

4.3. Servicii disponibile pentru victimele violenței sexuale

În prezent în Republica Moldova servicii specializate pentru victimele violenței sexuale practic lipsesc.

Serviciile pentru această categorie de beneficiare le oferă unele organizații neguvernamentale, care asistă victimele violenței în familie din fondurile donatorilor și de 3 instituții publice. Ele se rezumă la asistență informațională și suport emoțional (Telefonul de Încredere pentru Femei și Fete – linie telefonică a Centrului Internațional „La Strada” pentru victimele violenței în familie și violenței sexuale), asistență medicală, consiliere psihologică, asistență juridică, plasament, asistență socială. De precizat că majoritatea Centrelor acordă în mare parte servicii în situații de criză și nu au acoperire geografică deplină la nivel național.

În cele ce urmează ne vom referi mai detaliat la serviciile disponibile în cadrul organizațiilor neguvernamentale existente în Republica Moldova, care oferă mai activ o gamă de servicii pentru victimele infracțiunilor sexuale.

Asociația Obștească Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada” (municipiul Chișinău)

Înființat în anul 2001, Centrul Internațional „La Strada” oferă diverse servicii pentru protecția victimelor violenței în familie și victimelor violenței sexuale, precum și copii victime ale exploatarei sexuale comerciale, în special prin utilizarea tehnologiilor informaționale. Centrul administrează câteva instrumente care oferă serviciile enumerate.

- **Telefonul de Încredere pentru Femei și Fete (0 8008 8008)** este accesibil 24 din 24 de ore, 7 zile în săptămână și oferă consiliere psihologică, asistență juridică, informare despre sistemul de asistență și protecție persoanelor afectate de violență în familie, inclusiv și violență sexuală. În perioada 2017-2018 la Telefonul de Încredere au fost recepționate 5.648 de apeluri de pe întreg teritoriul Republicii Moldova și înregistrate 1.689 de cazuri de violență în familie și 22 cazuri de violență sexuală. În anul 2018 la Telefonul de Încredere au fost consiliate 982 de persoane, dintre care 953 de persoane victime ale violenței în familie și 11 victime ale violenței sexuale. Din numărul acestora în 366 de cazuri persoanelor le-a fost acordată consiliere psihologică, iar în 563 de cazuri victimele au beneficiat de asistență juridică; în alte 77 de cazuri victimele au fost referite pentru cazare și adăpost. Din cele 11 cazuri de violență sexuală, toate au beneficiat de consiliere psihologică și consultație juridică, iar în 2 cazuri au fost oferite serviciile avocatului.

Particularitățile fenomenului violenței sexuale în Republica Moldova

- Echipa de Asistență a Copilului oferă suport copiilor victime și martori ai abuzurilor sexuale și exploatării sexuale (în special, cele săvârșite cu utilizarea tehnologiilor informaționale). Echipa este disponibilă 24 din 24 de ore, 7 zile în săptămână, alcătuită dintr-un avocat și psiholog intervievator, care se deplasează în orice localitate a Republicii Moldova, la solicitarea organelor de drept, procurorilor, specialiștilor din domeniul protecției drepturilor copiilor. În 2018 au fost asistate de avocat specializat 25 de cazuri de abuz și exploatare sexuală a copiilor. Psihologul a asistat copii în 28 de cazuri de abuz și exploatare sexuală în instanța de judecată; au fost efectuate de asemenea 63 de interviuri de protecție și legale a copiilor victime (inclusiv 12 în camera de audiere) și 18 rapoarte de evaluare psihologică.

La Telefonul de Încredere pentru Femei și Fete activează un manager și 6 consilieri, 2 psihologi și doi avocați, care oferă servicii directe beneficiarilor (echipa de intervenție programul femeii și echipa de asistență și protecție a copilului împotriva exploatării sexuale și abuzului sexual). Consilierii au studii psihologice sau studii în domeniul asistenței sociale și au fost instruiți corespunzător, lucrează pe ture.

În 2018, în cadrul Centrului Internațional „La Strada” au fost asistați 63 de copii, victime-martori ale abuzului/exploatării sexuale.

Serviciile oferite în cadrul organizației cuprind consilierea la Telefonul de Încredere pentru Femei și Fete, consultație juridică, asistență juridică primară, asistență juridică calificată (reprezentarea intereselor victimei în instanța de judecată). Colaboratorii Centrului desfășoară de asemenea activități de monitorizare, campanii de sensibilizare, activități de educare a tinerilor privind relațiile armonioase, instruirea specialiștilor (în special a ofițerilor de urmărire penală, judecătorilor și procurorilor, în cadrul Institutului Național al Justiției) în domeniul contracarării infracțiunilor sexuale. De mai precizat că pe segmentul prevenirii violenței față de femei aceste servicii sunt oferite atât pentru victimele violenței în familie, cât și pentru victimele violenței sexuale. Pe parcursul aproape a două decenii, Centrul Internațional „La Strada” a organizat mai multe campanii informaționale pentru prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, promovarea migrației sigure (*migratisigura.md*), consilierea telefonică la Linia Fierbinte pentru migrațiune sigură și anti-trafic 0 800 77777. Tot grație eforturilor specialiștilor Centrului, Ministerul Educației (actualmente Ministerul Educației,

Culturii și Cercetării) a aprobat în curricula școlară un curs opțional „Relații armonioase în familie”, care este implementat în mai multe licee din Republica Moldova.

Sursele de finanțare în 2018:

- granturi de la organizațiile internaționale sau fundații în mărime de 66%;
- auto-finanțare prin servicii prestate organizațiilor internaționale – 15%;
- din surse de finanțare publică de la nivel central (bugetul de stat) – 19%.

Asociația Obștească „Centrul de Drept al Femeilor” – CDF (municipiul Chișinău)

Înființată în anul 2009, programul de activitate al organizației este de la ora 9:00 până la ora 18:00, de luni până vineri. În cadrul organizației activează un asistent social, 2 juriști cu normă deplină și un coordonator al Serviciu specializat pentru asistența victimelor violenței în familie.

CDF este un centru resursă în domeniul juridic și implementează mai multe proiecte pentru reducerea violenței în familie, axându-se pe instruirea specialiștilor din domeniul dreptului. De asemenea, oferă asistență juridică primară și calificată victimelor violenței în familie, inclusiv victimelor violenței sexuale. În ultimii ani CDF a devenit cunoscut și prin studiile pe care le-a realizat în domeniul analizei serviciilor oferite victimelor violenței în familie, prin editarea Ghidului de orientare juridică în caz de violență în familie, dar și pentru suportul de curs „Implementarea legislației cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie” pentru ofițerii de urmărire penală, procurori și judecători etc.

În anul 2017 au fost înregistrate 465 de victime ale violenței în familie în calitate de beneficiare ale serviciilor de asistență specializată. Dintre acestea, în 20 de cazuri victimele au reclamat acte de violență sexuală din partea partenerilor de viață, de rând cu alte forme de violență în familie.

În anul 2018 au fost înregistrate 411 victime ale violenței în familie în calitate de beneficiare ale serviciilor de asistență specializată. Dintre acestea, în 20 de cazuri victimele au reclamat actele de violență sexuală din partea partenerilor de viață, de rând cu alte forme de violență în familie. Totodată, au fost înregistrate 4 cazuri de violență sexuală în afara familiei (3 cazuri – art. 171 CP și 1 caz – 175 CP). În total în 2017-2018 au fost înregistrate 40 cazuri de violență în familie

combinată (care au inclus și violența sexuală) și 4 cazuri de violență sexuală în afara familiei.

Serviciile oferite în cadrul acestei organizații sunt consultările la telefon, consultare față în față, psihoterapie, consiliere psihologică individuală, consultație juridică, asistență juridică primară, asistență juridică calificată (reprezentarea intereselor victimei în instanța de judecată), servicii de reintegrare în familie/comunitate. CDF mai realizează și activități de monitorizare/post-evaluare, activități de sensibilizare și lucru în rețea cu alte organizații ce prestează servicii victimelor violenței. Serviciile nominalizate sunt oferite atât pentru victimele violenței în familie, cât și pentru victimele violenței sexuale.

Sursele de finanțare ale organizației provin exclusiv de la donatorii internaționali, neexistând o linie în buget pentru serviciile adresate victimelor violenței sexuale.

Centrul de Asistență și Protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane – CAP (municipiul Chișinău)

Centrul a fost înființat în anul 2001 cu suportul Organizației Internaționale pentru Migrație (OIM) și începând din acest an oferă asistență victimelor traficului de ființe umane. Analiza statisticii persoanelor asistate pe parcursul anilor 2001-2017 relevă că 93 la sută dintre victimele acestui flagel sunt și victime ale violenței în familie. Femeile, încercând să iasă și să rupă cercul violenței în familie, nimeresc în mrejele TFU, constată specialiștii de la CAP.

CAP activează în regim de 24 din 24 de ore, 7 zile în săptămână, iar orarul de prestare a serviciilor, cu excepția cazării, este între orele 8:00 – 17:00, de luni până vineri. În cadrul organizației activează 3 psihologi cu program deplin de muncă (1 acordă consiliere victimelor femei și cuplurilor mamă-copil; 1 acordă consiliere copiilor separați de părinți și 1 acordă consiliere victimelor bărbați și băieți), 8 asistenți sociali (4 au program de zi și 4 au program de noapte), un pedagog de zi și 3 pedagogi sociali cu program de noapte, 1 jurist, 1 medic cu normă parțială și o asistentă medicală.

Numărul beneficiarilor pentru care Centrul a prestat servicii în anul 2017 a fost de 274 de persoane. Tot în acest an, CAP a asistat 68 de victime ale violenței sexuale, dintre care în 13 cazuri copii până la 14 ani, în 5 cazuri copii cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani, în 43 de cazuri copii cu vârsta cuprinsă între 16 și 18

ani și 7 în cazuri femei cu vârsta mai mare de 18 ani. În anul 2018 numărul beneficiarilor pentru care CAP a prestat servicii a fost de 188 persoane. Și în acest an CAP a asistat 36 de victime ale violenței sexuale, dintre care în 11 cazuri copii până la 14 ani, în 10 cazuri copii cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani, în 6 cazuri copii cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani și în 9 cazuri femei cu vârsta mai mare de 18 ani. Copiii, victime ale violenței sexuale sunt asistați în acest Centru pentru că nu există un centru specializat de servicii pentru această categorie de copii²². „Mulți copii rămași fără îngrijirea părinților ajung la noi, inclusiv copii repatriați de peste hotare, și marea majoritate a acestora sunt și victime ale exploatării sexuale”, constată specialiștii din cadrul CAP.

Centrul de Asistență și Protecție prestează o gamă largă de servicii atât pentru victimele traficului de ființe umane, ale violenței în familie, cât și pentru victimele violenței sexuale. Specificul Centrului constă în faptul că el asigură asistență de scurtă durată (maxim 30 zile), pe perioada de criză și doar în cazuri excepționale permite prelungirea termenului de ședere. Serviciile pe care le prestează Centrul sunt: cazare/plasament, consultare la telefon, consiliere față în față, psihoterapie, consiliere psihologică individuală, consiliere psihologică de grup, consultație juridică, asistență juridică primară, asistență juridică calificată (reprezentarea intereselor victimei în instanța de judecată), asistență medicală, educație non-formală, servicii de reintegrare în familie/comunitate, igienă personală, acces la piața muncii, activități de monitorizare/post-evaluare, activități de sensibilizare, suport pentru perfectarea actelor de identitate, precum și lucrul în rețea cu alte organizații ce prestează servicii victimelor violenței.

Resursele financiare pentru serviciile acordate din bugetul de stat sunt limitate. Pentru a oferi servicii mai calitative și pentru a răspunde necesităților beneficiarilor, CAP apelează la OIM și alți donatori internaționali – statul achită pentru condițiile de cazare (apă, lumină, căldură și alimentație). Asistența medicală pentru beneficiarele CAP este dependentă de prezența poliției de asigurare medicală. În lipsa acesteia, victimele violenței sexuale adulte pot beneficia doar de asistența urgentă a ginecologului sau a medicului de familie. În același timp, victimele au nevoie și de analize, tratament, consultația neurologului, psihiatruului etc.

Pentru a acorda asistență juridică, CAP apelează la serviciile a 2 avocați specializați pe problemele violen-

²² Din 2017 la Centrul de Asistență și Protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane din Chișinău s-a deschis și funcționează o aripă specializată pentru copiii abuzați sexual.

ței în familie și violenței sexuale, care sunt remunerați de OIM. Cât privește asistența psihologică acordată în cadrul Centrului, sunt folosite diferite tehnici și activități psihosociale în scopul reabilitării victimelor, cum ar fi consiliere psihologică individuală și de grup, precum și activități recreative.

Fiind instituție care prestează servicii publice, aflată în subordinea Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, organizația beneficiază de o parte din finanțare de la bugetul de stat, dar mai obține și finanțări private de la organizațiile internaționale, în baza proiectelor care le desfășoară. Nici CAP nu are o linie de buget separată adresată victimelor violenței sexuale.

Asociația Promo-LEX

Este o organizație neguvernamentală, care are drept scop dezvoltarea democrației în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană, prin promovarea și apărarea drepturilor omului, monitorizarea proceselor democratice și consolidarea societății civile, constituită în iulie 2002.

Organizația are un program distins –programul Drepturile Omului, unul din scopurile căruia este prevenirea și combaterea violenței în bază de gen.

Asociația dispune de o echipă de avocați contractați pe o perioadă îndelungată, precum și juriști care acordă asistență juridică. Aceștia acordă asistență pro-bono victimelor violenței în familie, în dependență de disponibilitate. La moment, organizația are o echipă de 3 avocați/juriști, care acordă asistență juridică calificată în domeniul violenței în familie.

Numărul victimelor violenței în familie asistate în 2017: 65 beneficiari direcți au beneficiat de asistență juridică (64 femei și 1 bărbat); 65 beneficiari indirecti (copiii minori ai beneficiarilor direcți: 38 fete și 27 băieți); 30 cauze de reprezentare directă a beneficiarilor în fața instanțelor naționale și autorităților relevante (poliție, procuratură și APL).

Numărul victimelor violenței în familie asistate în 2018 de asociația Promo-Lex: 72 beneficiari direcți (70 victime femei și 2 bărbați) și 23 beneficiari indirecti (9 fete și 14 băieți).

În perioada 2016-2018, Asociația Promo-LEX a oferit asistență în 3 cazuri de violență sexuală, la etapa de examinare a dosarelor la Curtea Supremă de Justiție sau la Curtea de Apel.

Asociația Promo-LEX, fiind o organizație neguvernamentală sursele de finanțare provin de la donatori

internaționali. La fel, asociația nu are o linie de buget separată pentru servicii de asistență juridică destinată victimelor infracțiunilor sexuale.

Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii – CNPAC (Chișinău)

CNPAC este o organizație nonguvernamentală națională, care își desfășoară activitatea din 1998, promovând dreptul copiilor la protecție de orice formă de violență, îndreptându-și acțiunile spre informarea, sensibilizarea și motivarea societății în vederea stopării rețelilor tratamente față de copii. Începând cu anul 2000 CNPAC a lansat programul de asistență specializată a copiilor victime ale violenței, inclusiv sexuale. Asistența este prestată în cadrul Centrului de asistență psihosocială a copilului și familiei „AMICUL”, creat de CNPAC și Direcția Municipală pentru Protecția Drepturilor Copilului Chișinău, în baza Memorandumului № 61/01-706 din 23.08.2007, aprobat prin Decizia Consiliului Municipal Chișinău № 5/7 din 25 martie 2008.

Activitatea serviciului este reglementată de Regulamentul intern aprobat de CNPAC, precum și de Instrucțiunile metodice privind intervenția autorităților tutelare teritoriale/ locale, a prestatorilor de servicii din raza administrativ teritorială a mun. Chișinău în procesul de identificare, evaluare, referire, asistență și monitorizare a cazurilor de violență, neglijare, exploatare și trafic, aprobate prin decizia Consiliului Municipal Chișinău nr. 2/ 20 din 22.02.2019.

Grupul țintă al serviciului sunt copiii cu vârsta cuprinsă între 0-18 ani, victime ale violenței și neglijării, membrii familiilor acestora și, după caz, persoanele în grija cărora se află copiii. Programul de activitate al serviciului este luni-vineri, între orele 9.00-18.00. În cadrul acestuia activează 4 psihologi, 2 asistenți sociali, 1 consilier juridic, coordonator. Centrul este dotat cu săli de consiliere ajustate vârstei copiilor, spații special amenajate și echipate pentru realizarea audierii în condiții speciale a copiilor, conform art. 110 prim, CPP.

Centrul oferă servicii de suport pe perioada de criză, inclusiv intervenție mobilă, precum și intervenție de lungă durată - psihoterapie, consiliere psihologică individuală, consiliere juridică, asistență juridică primară, asistență juridică calificată, servicii de reintegrare în familie/comunitate, de însoțire a copilului în procedurile legale, suport în audierea copilului în condiții speciale, servicii de elaborare a rapoartelor de evaluare psihologică și suport social.

În perioada anilor 2010-2018 Centrul a oferit asistență specializată pentru 592 copii abuzați sexual. În

mediu copiii abuzați sexual sunt asistați pe o perioadă de 14 luni.

În anul 2018 de servicii specializate în cadrul CNPAC au beneficiat 143 copii victime ale violenței sexuale, ceea ce constituie 27 % din numărul total de beneficiari pentru anul respectiv.

Din numărul total de copii victime ale violenței sexuale asistați în 2018, 75 copii au beneficiat de asistență continuă, iar 68 cazuri au fost deschise în 2018, dintre care :

7 copii de 4-7 ani,

24 copii de 8-10 ani,

29 copii de 11-15 ani

8 copii – de 16-18 ani.

42 dintre beneficiarii, victime ale abuzului sexual, au fost audiați în condiții speciale cu participarea interviuatorilor certificați.

Fiind organizație nonguvernamentală care prestează servicii, 97% din sursele de finanțare provin de la organizațiile internaționale donatoare; 2,5 % sunt asigurate din bugetul local Chișinău și 0,5% reprezintă resurse acumulate din activitățile de fundraising ale organizației. CNPAC nu are o linie de buget separată pentru victimele violenței sexuale, dar ponderea pentru serviciile directe oferite copiilor victime ale abuzului sexual din bugetul anual destinat serviciilor directe, este de circa 30% și de 10 % - din bugetul anual al organizației.

Centrul de Plasament al Copilului „Regina Pacis” (municipiul Chișinău)

Fondată în anul 2006, instituția este acreditată de Consiliul Național de Acreditare a Prestatorilor de Servicii Sociale de pe lângă Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei al Republicii Moldova (actualmente Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale), în baza Legii nr. 129 din 08.06.2012 și a Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 95 din 07.02.2014.

Organizația oferă cazare 24 din 24 de ore, 7 zile în săptămână, iar specialiștii prestează servicii în regim de zi, de luni până vineri. În cadrul Centrului activează managerul cu normă deplină, 1 psiholog angajat pe jumătate de normă, 3 pedagogi sociali/educatori cu normă deplină, care lucrează pe ture, 1 asistent social cu normă deplină, 1 medic care activează 16 ore pe lună, 1 specialist în prelucrarea artistică a lemnului, care activează 36 ore pe lună, logopedul sau alți profesori la necesitate.

În anul 2018 organizația a oferit asistență pentru 20 de copii, victime ale violenței în familie, și pentru 2 copii cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani, victime ale violenței sexuale.

Serviciile prestate în cadrul Centrului sunt: cazare/plasament, consultare față în față, psihoterapie, consiliere psihologică individuală, consiliere psihologică de grup, consultație juridică, asistență juridică primară, asistență medicală, abilitare economică, educație non-formală, servicii de reintegrare în familie/comunitate, igienă personală, activități de monitorizare/post-evaluare, activități de sensibilizare și lucrul în rețea cu alte organizații ce prestează servicii victimelor violenței. Toate aceste servicii sunt pentru victime ale violenței sexuale copii. Sunt prestate atât în regim de intervenție de scurtă durată, cât și în regim de intervenție de lungă durată.

Fiind instituție privată care prestează servicii, sursele de finanțare sunt de la organizațiile internaționale donatoare, în proporție de 100%. Bugetul instituției nu prevede o linie de finanțare separat pentru serviciile adresate victimelor violenței sexuale.

Centrul de Criză Familială „SOTIS” (municipiul Bălți)

Înființată în anul 2008, Instituția Publică Centrul de Criză Familială „SOTIS” este o instituție de tip adăpost din municipiul Bălți, care activează 24 din 24 de ore, 7 zile în săptămână și oferă în principal servicii de plasament. Fiind o instituție de profil social, prestează servicii de asistență la (re)integrarea victimelor violenței în familie în comunitate și în familie, având program de lucru între orele 9:00 – 18:00, servicii de zi, având acoperire națională. În cadrul Centrului „SOTIS” activează: 1 director, 1 director adjunct, 3 asistenți sociali, 2 psihologi, 1 jurist pe jumătate de normă, 1 asistent medical.

Grupul țintă de beneficiari ai Centrului sunt: femei, mame cu copii în situații de risc social, supuși violenței în familie (fizice, sexuale, emoționale, psihologice și economice), victime ale traficului de ființe umane și potențialele victime ș.a. Centrul oferă de asemenea servicii de consultare telefonică (linie telefonică consultativă în domeniul violenței în familie).

În 2018, Centrul a oferit servicii de plasament pentru 68 de persoane (24 femei, 44 copii). Totodată, au fost asistate 6 VVS. În același timp, la solicitarea organelor de poliție, DAS Bălți și a Judecătorei Bălți, au fost elaborate 20 de rapoarte de evaluare psihologică: 14 pe cazuri de violență în familie și 6 pe cazuri de violență sexuală.

Particularitățile fenomenului violenței sexuale în Republica Moldova

Centrul oferă: servicii de plasament, consiliere psihologică, evaluări psihologic/psihodiagnostic, inclusiv întocmirea rapoartelor de evaluare psihologică, asistență socială, asistență medicală, consultație juridică.

Fiind o instituție publică, este finanțată în proporție de 100% de la bugetul de stat. Bugetul instituției nu prevede o linie de finanțare separat pentru serviciile adresate victimelor violenței sexuale.

Centrul Maternal „Ariadna” (Drochia)

Centru își desfășoară activitatea din anul 2006, lucrează în regim de 24 din 24 de ore, 7 zile în săptămână. În cadrul instituției activează 1 psiholog, 1 psihopedagog, 2 asistenți sociali, 1 jurist, 1 pedagog social, toți fiind angajați cu normă deplină. Marea majoritate a specialiștilor activează de luni până vineri, între orele 8:00 – 17:00.

Din 2018, urmare a reorganizării instituției, Centrul „Ariadna” oferă servicii exclusiv victimelor violenței în familie.

Centrul Maternal „Pro Familia” (Căușeni)

Centrul a fost creat în anul 2006 ca ONG, ulterior, în 2011 reorganizat în instituție publică. Activează 24 din 24 de ore, 7 zile în săptămână. Specialiștii prestează servicii de la orele 8:00 până la 17:00, de luni până vineri, iar sâmbăta și duminica, în zilele de sărbătoare, asistenții sociali lucrează în ture. În cadrul organizației sunt încadrați: 1 director, 1 director adjunct, 1 psiholog, 6 asistenți sociali (3 asistenți de zi, 3 asistenți de noapte), 1 asistentă medicală și 1 pedagog social cu normă deplină, 1 medic psihiatru, 1 jurist consult.

În anul 2017 Centrul a oferit servicii pentru 40 de victime ale violenței în familie, dintre care 15 cazuri mame tinere cu 26 copii, și pentru 4 victime ale violenței sexuale, dintre care: 2 cazuri – copii cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani și 2 cazuri – femei cu vârsta mai mare de 18 ani.

În anul 2018, au fost asistați 131 de beneficiari, dintre care 58 adulți cu 73 copii. Din numărul lor total: 1 – victimă a traficului de ființe umane, 10 – victime ale violenței în familie (mame cu 16 copii), precum și în 6 cazuri – victime ale violenței sexuale, cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani.

Serviciile prestate în cadrul Centrului: cazare/plasament, consultare la telefon, consultare față în față, consiliere psihologică individuală cu elemente de

psihoterapie, consiliere psihologică de grup, consultație juridică, asistență medicală, servicii de reintegrare în familie/comunitate, igienă personală, acces la piața muncii, activități de monitorizare/post-evaluare, activități de sensibilizare și lucrul în rețea cu alte organizații ce prestează servicii victimelor violenței. Toate aceste servicii sunt destinate atât victimelor violenței în familie, cât și victimelor violenței sexuale. Serviciile sunt prestate atât în cadrul intervenției de scurtă durată, cât și în cazul intervenției de lungă durată. Centrul nu oferă asistență juridică primară și calificată.

Sursele de finanțare ale organizației sunt acoperite în valoare de 100% de la bugetul local. Ponderea din bugetul anual al instituției pentru serviciile adresate victimelor violenței sexuale anul 2018 a constituit aproximativ 3%. Deși nu are o linie de buget aparte pentru aceste victime, Centrul este unul dintre puținele instituții care a reușit să delimiteze ponderea din bugetul anual adresată serviciilor oferite pentru victimele violenței sexuale.

Centrul Maternal „Încredere” (Cahul)

Înființat în anul 2007, Centrul este deschis zilnic de la orele 8:00 – 17:00, serviciile fiind prestate 24 din 24 de ore, 7 zile pe săptămână. Aici activează 1 psiholog, 1 pedagog angajat pe jumătate de normă, 4 asistenți sociali, dintre care 3 lucrează în garda de noapte și 1 asistent medical angajat pe jumătate de normă.

În anul 2018, Centrul a prestat servicii pentru 3 femei și 4 copii ale acestora, care au suferit în urma violenței în familie.

Serviciile oferite de Centrul Maternal „Încredere”: cazare/plasament, consultare la telefon, consultare față în față, consultare psihologică individuală, consultare psihologică de grup, asistență medicală, servicii de reintegrare în familie/comunitate, igienă personală, acces la piața muncii, activități de monitorizare/post-evaluare, activități de sensibilizare, lucrul în rețea cu alte organizații ce prestează servicii victimelor violenței. Toate aceste servicii sunt prestate atât ca intervenție de scurtă durată, cât și ca intervenție de lungă durată și se referă în prezent atât la victimele violenței în familie, cât și la victimele violenței sexuale. Centrul este o instituție de stat care prestează servicii publice și este finanțată exclusiv de la bugetul local. În prezent, organizația nu are o linie de buget dedicată serviciilor pentru victimelor violenței sexuale.

Concluzii

- ✓ Recapitulând cele expuse în prezentul capitol, concluzionăm că în cadrul examinării cauzelor penale în care se investighează infracțiuni privind viața sexuală victima este tratată inechitabil, fiind supusă unui tratament discriminatoriu în coraport cu drepturile garantate. Mai mult, organul de urmărire penală nu asigură garantarea suficientă a realizării drepturilor victimei, chiar încălcându-i-se adesea drepturile garantate de lege. Parcursul victimei violenței sexuale prin sistemul de justiție este unul anevoios și descurajant, acestea fiind uneori victimizate și de specialiștii cu care intră în contact – polițiști, ofițeri de urmărire penală, medici legiști, procurori, judecători. În pofida drepturilor materiale, procesuale garantate, victimele infracțiunilor privind viața sexuală se confruntă cu un sistem birocratic, care nu este pregătit să accepte pe deplin statutul de victime ale acestor infracțiuni, să le ofere protecție, asistență și realizarea dreptului la un proces echitabil.
- ✓ În pofida existenței mai multor prevederi legale ce descriu drepturile victimelor infracțiunilor sexuale, nu există un mecanism clar, intersectorial bine conturat de raportare a cazurilor de violență sexuală. Majoritatea acțiunilor sunt efectuate de fiecare profesionist în parte, lipsind un mecanism eficient de colaborare și un răspuns bine coordonat al specialiștilor din domeniile organelor de drept, medical, al serviciilor sociale.
- ✓ Legea procesuală nu garantează victimei dreptul la asistență medicală, deși conform specificului infracțiunilor asistența medicală este absolut necesară. Însă sistemul medical nu este ajustat pe necesitățile victimei. De multe ori, în lipsa poliției de asigurare medicală, victima infracțiunilor sexuale nu poate beneficia de tot spectrul de servicii medicale necesare. În majoritate a cauzelor penale victimelor le sunt eliberate îndreptări la medicul legist pentru a întocmi un raport de constatare medico-legală. Dar examinarea medico-legală presupune doar constatarea leziunilor, nu și acordarea asistenței medicale necesare. De cele mai multe ori victimele solicită de sine stătător asistență medicală, suportând tratamentul medical din cont propriu.
- ✓ Se cuvine să recunoaștem că victimele violenței sexuale sunt adesea supuse unor multiple vulnerabilități, generate de barierele procedurale. Având în vedere că lipsește un sistem adecvat de intervenție, victimele se confruntă cu diverse tergiversări inutile. Astfel, în lipsa unui cadru legislativ național încă insuficient coroborat cu practicile internaționale și în condițiile unor percepții stereotipe ale profesioniștilor față de victimele violenței sexuale, acestea din urmă adesea sunt supuse presiunilor și manipulărilor din partea agresorilor, care folosesc în acest sens imperfecțiunile de ordin procedural.
- ✓ Se atestă lipsa unei metodologii de lucru adaptată la nevoile specifice ale victimelor violenței sexuale, care ar ține cont și de starea psiho-emoțională a victimei, asigurând-se astfel neadmiterea afectării stării emoționale (audierea repetată și confruntarea directă cu agresorul) a victimei și neadmiterea revictimizării.
- ✓ În urma violenței sexuale la care este supusă victima, libertatea psihică, parte componentă a obiectului juridic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul IV, Partea Specială, CP RM, este puternic afectată, fapt ce contribuie esențial la deciziile ulterioare luate de partea vătămată. Lipsa normelor care să-l izoleze pe subiectul infracțiunii de victima sa ori măcar protejarea eficientă a victimei față de puterea de decizie a subiectului, reprezintă un factor hotărâtor în procesul de așa-zisa împăcare dintre partea vătămată și bănuț, învinuit sau inculpat.
- ✓ Lipsesc servicii specializate pentru victimele violenței sexuale. Unul dintre serviciile cele mai solicitate și mai necesare victimelor violenței sexuale este consilierea psihologică. Actualmente psihologii prestează servicii de consiliere foarte neuniforme, de cele mai dese ori în cadrul unor organizații neguvernamentale, iar serviciile de asistență juridică sunt oferite de cele mai multe ori de specialiștii din cadrul Centrelor de asistență pentru victimele violenței în familie sau victimelor traficului de ființe umane. În această ordine de idei, este necesar a elabora un curriculum privind serviciile psihologice specializate acordate victimelor violenței sexuale, un curriculum stabil, care să cuprindă acțiunile de la prima consiliere și până la ultima. La moment. Totodată specialiștii menționează că pentru o reabilitare calitativă a victimelor infracțiunilor sexuale este necesar ca aceștia să aibă o pregătire specială.

Recomandări

- Cercetarea operativă și sub toate aspecte a infracțiunilor privind viața sexuală cu instituirea unui cadru normativ relevant și benefic pentru protecția victimelor acestui tip de infracțiuni (implementarea prevederilor legii nr. 137 din 29.07. 2016 privind reabilitarea victimelor infracțiunilor: asigurarea asistenței juridice obligatorii/garantate de stat, asigurarea consilierii psihologice și medicale, audierea victimelor în condiții prietenoase, instituirea unor criterii clare de audiere suplimentară a victimelor, evitarea confruntării cu agresorul sexual în cadrul inițierii, urmăririi și judecării cauzelor).
- Includerea în polița medicală obligatorie a serviciilor medicale inerente examinării și tratării victimelor infracțiunilor privind viața sexuală.
- Intensificarea eforturilor de perfecționare, îmbunătățire și lichidare a unor inegalități pe principiu geografic privind procedurile de înregistrare și examinare urgentă a infracțiunilor cu caracter sexual, inclusiv în cazul implicării autorităților din afara organelor de drept.
- Întrucât violența sexuală cauzează repercusiuni, traume și efecte psihologice mai grave decât violența în familie, se impune dezvoltarea unor servicii specializate destinate victimelor violenței sexuale. Totodată intervenția și asistența în cazurile de violență sexuală trebuie realizată prompt de o echipă de specialiști (reprezenți ai organelor de drept, psihologi, lucrători medicali, medici legiști, asistenți sociali, etc.) într-o formulă bine coordonată.
- Se recomandă o instruire de schimbare a normelor sociale și a comportamentelor a specialiștilor din comunitate și din sistemul de justiție în sensul informării mai accesibile a victimelor violenței sexuale despre drepturile lor despre serviciile mai potrivite situației concrete către care pot fi referite.
- Este necesar ca subiectul violenței sexuale să se regăsească în curriculum de instruire inițială și continuă a specialiștilor din diferite domenii (reprezentanți ai organelor de drept, psihologi, medici, lucrători medicali, asistenți sociali).
- Elaborarea și instituționalizarea în Republica Moldova a unui răspuns comunitar coordonat, centrat pe traumă și nevoile victimei, prin care să se asigure o conlucrare eficientă a specialiștilor din diferite domenii (organe de drept, sectorul medical, prestatori de servicii pentru victimele violenței sexuale).
- Se impune crearea serviciilor de durată pentru victimele violenței sexuale și asigurarea asistenței juridice garantate de stat. Actualmente majoritatea victimelor violenței sexuale beneficiază de asistența doar pe perioada de criză.
- Este necesar de a dezvolta programe de protecție, care să asigure un mediu sigur, pentru victimele violenței sexuale la nivelul autorităților de stat. Actualmente acestea beneficiază de consiliere psihologică, asistență juridică gratuită oferită de societatea civilă, dar nu sunt protejate oficial și nu se află în siguranță în special pe durata unui proces/cauze penale.

Concluzii și recomandări generale

V.

Concluzii

- ✓ Până în 2014 la investigarea infracțiunilor de natură sexuală procurorii se ghidau de Instrucțiunile metodice adoptate în 2008, care în decembrie 2014 au fost abrogate. Totodată, în 2016 a fost făcută publică finalizarea elaborării Liniilor directe de investigare a infracțiunilor privind viața sexuală în conformitate cu principiile bazate pe drepturile omului. Aceste linii directe au fost concepute drept recomandări metodologice de uz intern pentru procurori, dar nu au fost publicate și, respectiv, nu sunt disponibile pentru ofițerii de urmărire penală, cărora le revine competența exercitării urmăririi penale a acestei categorii de infracțiuni. În prezent, Poliția nu dispune de o metodologie clară pentru a putea reacționa eficient și cu celeritate la cazurile de violență sexuală, iar abordarea violenței sexuale în baza hotărârilor explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție (CSJ) nu reflectă abordarea prin prisma drepturilor omului și respectării demnității victimei.
- ✓ Victimele unei infracțiuni privind viața sexuală sunt puse în situația de a convinge organul de urmărire penală despre actul sexual forțat, de a merge pentru întocmirea expertizelor, de a susține cele declarate, de a se adresa pentru asistență psihologică și medicală, de a fi supuse confruntărilor cu făptuitorii și martorii lor, sunt supuse unor expertize care să constate că nu mint. Ele nu sunt implicate eficient în cauzele penale și nu beneficiază de asistență juridică și psihologică pe măsură, astfel fiind victime numai a unei infracțiuni grave, dar și a unui sistem de drept care le re-victimizează multiplu. Anume datorită acestui tratament victimele infracțiunilor cu caracter sexual au o poziție pasivă și în cele mai multe cazuri preferă să nu sesizeze organul de drept despre infracțiunea comisă în raport cu ele.
- ✓ Din 240 de cauze cercetate, autorii studiului au constatat că, în pofida drepturilor materiale, procesuale garantate, victimele infracțiunilor privind viața sexuală se confruntă cu un sistem birocratic, care nu este pregătit să accepte victimele acestor infracțiuni, să le ofere protecție, asistență și realizarea dreptului la un proces echitabil. Astfel, se constată că din momentul săvârșirii infracțiunii și până la condamnarea persoanei care a săvârșit infracțiunea, victimele infracțiunilor cu privire la violența sexuală se confruntă cu o serie de încălcări procesuale a drepturilor lor, abordări preconceptuate, stereotipuri, acțiuni procesuale care vin să le intimideze, să le pună într-o situație nefavorabilă, să le discrimineze în raport cu această infracțiune, deși ele sunt victime și nu poartă nici o vină pentru infracțiunile comise. Aceste încălcări nu numai că discriminează victimele, dar și le descurajează să sesizeze organele competente ori să susțină plângerile până la capăt, fiind de cele mai multe ori nevoite să cedeze prin retragerea plângerilor sau prin împăcare.
- ✓ Subiectul violenței sexuale rămâne a fi în Republica Moldova încă unul foarte sensibil și ascuns/tabu. Această situație este determinată de prejudecățile încă prezente în comunitate și mai ales care afectează atât comportamentul și reticențele victimelor violenței sexuale, cât și „logica” de acțiune a multor dintre oamenii legii.
- ✓ Persoanele afectate de violența sexuală pot fi în egală măsură femei adulte, precum și fete adolescente, cu vârsta până la 16 ani, inclusiv copii. A crescut în ultimul timp numărul adresărilor din partea persoanelor cu vulnerabilități multiple, care au suferit de violență sexuală: persoane în etate, persoane cu probleme de sănătate mintală, persoane adulte, care în copilărie au fost abuzate sexual de un membru al familiei.
- ✓ În ultimii ani abuzatorii sexuali utilizează tot mai des la tehnologiile informaționale în scopuri de a amenința, înfricoșa și umili victima. Aceștia

Particularitățile fenomenului violenței sexuale în Republica Moldova

recurg de asemenea la înregistrări video pentru a determina victima să nu raporteze cazul organelor de drept.

- ✓ Specialiștii responsabili să intervină în cazurile de violență sexuală sunt încă afectați de prejudecăți și stereotipuri și de multe ori contribuie la revictimizarea sau chiar discriminarea victimelor infracțiunilor sexuale, punând toată sarcina probării pe umerii acestora. Intervențiile lor se reduc exclusiv la propriul mandat, de o manieră îngustă, fără a implica și coordona răspunsul în asemenea cazuri cu specialiști din alte sectoare.
- ✓ Este cunoscut faptul că deseori victimele infracțiunii de hărțuire sexuală se află la studii sau în relații de muncă cu agresorul ori poate fi o persoană aflată la îngrijire, dependentă în oricare alt mod de infractor. Prejudecățile din comunitate, atitudinea oamenilor legii față de victimele hărțuirii sexuale, în majoritatea absolută a cazurilor femei, mecanismul de probare a infracțiunii le descurajează a raporta acest tip de infracțiune, ele riscând nu numai să-și prejudicieze imaginea și bunul nume pe o arie extinsă, dar și să devină „dușman” al instituției sau chiar al întregului sistem de învățământ.
- ✓ Mass media tratează, spre regretul public, cazurile de violență sexuală încă foarte neprofesionist. Prezentarea cazurilor de abuz sexual (și așa foarte sensibile dat fiind că vizează viața privată a persoanei) din perspectiva calităților morale sau biografiei persoanelor nu-și au locul și rostul în cazul în care vorbim despre un jurnalism de calitate. Victimizarea repetată a părții vătămate, blamarea victimelor violurilor, în general, și descurajarea oricui a trăit sau va trăi cândva de o formă sau alta de violență sexuală – acesta este cel mai evident și cel mai regretabil impact pe care îl provoacă politicile editoriale construite pe goană după stoarcere de emoții tari din orice subiect de viol. Or, misiunea presei și a societății civile, între altele, este să încurajeze orice victimă să se adreseze pentru ajutor sau să raporteze cazul la poliție.
- ✓ În prezent colectarea datelor statistice privind infracțiunile cu caracter sexual în Republica Moldova este fragmentară și neuniformă. Este general recunoscut faptul că inclusiv colectarea adecvată și sistematică a datelor statistice este o componentă esențială a procesului de elaborare a politicilor eficiente în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și violenței sexuale. Astfel, în vederea fundamentării măsurilor, precum și a monitorizării și evaluării fenomenului prevenirii și combaterii violenței față de femei și violenței sexuale este necesară colectarea și analiza datelor segregate și comparabile. În acest context menționăm că în special colectarea, dar și analiza datelor statistice sectoriale reprezintă încă o provocare pentru instituțiile responsabile de aceste activități.
- ✓ La etapa actuală o statistică relativ coerentă este colectată și analizată doar de Ministerul Afacerilor Interne. O dificultate îl constituie și faptul că datele care sunt colectate în diferite sectoare nu sunt armonizate prin prisma indicatorilor comuni, iar în unele sectoare se atestă lipsa indicatorilor relevanți.
- ✓ Se constată lipsa sistemelor automatizate de colectare și procesare a datelor statistice, iar cercetările reprezentative la nivel de țară sunt efectuate sporadic, depinzând de sursele financiare ale donatorilor.
- ✓ Colectarea calitativă a datelor, cooperarea multisectorială, promovarea unor politici integrate ar asigura implementarea politicilor care ar permite intervenția eficientă în cazurile de violență împotriva femeilor și violenței sexuale prin asigurarea unei abordări de coordonare și cooperare multisectorială. Și care ar asigura totodată că politicile adoptate sunt fundamentate pe date statistice relevante.
- ✓ O concluzie care se impune este și faptul că în cadrul examinării cauzelor penale în care se investighează infracțiuni privind viața sexuală victima este tratată inechitabil, fiind supusă unui tratament discriminatoriu în coraport cu drepturile garantate. Mai mult, organul de urmărire penală nu asigură garantarea suficientă a realizării drepturilor victimei, chiar încalcându-i-se adesea drepturile garantate de lege. Și parcursul victimei violenței sexuale prin sistemul de justiție este unul anevoios și descurajant, acestea fiind uneori victimizate și de specialiștii cu care intră în contact – polițiști, ofițeri de urmărire penală, medici legiști, procurori, judecători. În pofida drepturilor materiale, procesuale garantate, victimele infracțiunilor privind viața sexuală se confruntă cu un sistem birocratic, care nu este pregătit să accepte pe deplin statutul de victime ale acestor infracțiuni, să le ofere protecție, asistență și realizarea dreptului la un proces echitabil.
- ✓ În pofida existenței mai multor prevederi legale ce descriu drepturile victimelor infracțiunilor

sexuale, nu există un mecanism clar, intersectorial bine conturat de raportare a cazurilor de violență sexuală. Majoritatea acțiunilor sunt efectuate de fiecare profesionist în parte, lipsind un mecanism eficient de colaborare și un răspuns bine coordonat al specialiștilor din domeniile organelor de drept, medical, al serviciilor sociale.

- ✓ Legea procesuală nu garantează victimei dreptul la asistență medicală, deși conform specificului infracțiunilor asistența medicală este inevitabilă. Însă sistemul medical nu este ajustat pe necesitățile victimei. De multe ori, în lipsa poliției de asigurare medicală, victima infracțiunilor sexuale nu poate beneficia de tot spectrul de servicii medicale necesare. În majoritate a cauzelor penale victimelor le sunt eliberate îndreptări la medicul legist pentru a întocmi un raport de constatare medico-legală. Dar examinarea medico-legală presupune doar constatarea leziunilor, nu și acordarea asistenței medicale necesare. De cele mai multe ori victimele solicită de sine stătător asistență medicale, suportând tratamentul medical din cont propriu.
- ✓ Se cuvine să recunoaștem că victimele violenței sexuale sunt adesea supuse unor multiple vulnerabilități, generate de barierele procedurale. Având în vedere că lipsește un sistem adecvat de intervenție, victimele se confruntă cu diverse tergiversări inutile. Astfel, în lipsa unui cadru legislativ național încă insuficient coroborat cu practicile internaționale și în condițiile unor percepții stereotipe ale profesioniștilor față de victimele violenței sexuale, acestea din urmă adesea sunt supuse presiunilor și manipulărilor din partea agresorilor, care folosesc în acest sens imperfecțiunile de ordin procedural.
- ✓ Se atestă lipsa unei metodologii de lucru adaptată la nevoile specifice ale victimelor violenței sexuale, care ar ține cont și de starea psiho-emoțională a victimei, asigurând-se astfel neadmiterea afectării stării emoționale (audierea repetată și confruntarea directă cu agresorul) a victimei și neadmiterea revictimizării.
- ✓ În urma violenței sexuale la care este supusă victima, libertatea psihică, parte componentă a obiectului juridic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul IV, Partea Specială, CP RM, este puternic afectată, fapt ce contribuie esențial la deciziile ulterioare luate de partea vătămată. Lipsa normelor care să-l izoleze pe subiectul infracțiunii

de victima sa ori măcar protejarea eficientă a victimei față de puterea de decizie a subiectului, reprezintă un factor hotărâtor în procesul de așezarea împăcare dintre partea vătămată și bănuț, învinuit sau inculpat.

- ✓ Lipsesc servicii specializate pentru victimele violenței sexuale. Unul dintre serviciile cele mai solicitate și mai necesare victimelor violenței sexuale este consilierea psihologică. Actualmente psihologii prestează servicii de consiliere foarte neuniforme, de cele mai dese ori în cadrul unor organizații neguvernamentale, iar serviciile de asistență juridică sunt oferite de cele mai multe ori de specialiștii din cadrul Centrelor de asistență pentru victimele violenței în familie sau victimelor traficului de ființe umane. În această ordine de idei, este necesar a elabora un curriculum privind serviciile psihologice specializate acordate victimelor violenței sexuale, un curriculum stabil, care să cuprindă acțiunile de la prima consiliere și până la ultima. La moment. Totodată specialiștii menționează că pentru o reabilitare calitativă a victimelor infracțiunilor sexuale este necesar ca aceștia să aibă o pregătire specială.

Recomandări

- O prioritate actuală rămâne ratificarea Convenției de la Istanbul, care impune Statele membre să înființeze unul sau mai multe organe oficiale responsabile pentru coordonarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor și măsurilor pentru prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență împotriva femeilor, reglementate prin sus-numita Convenție.
- Se recomandă a analiza practica acelor țări, care au ratificat deja Convenția de la Istanbul și au avansat spre un răspuns eficient în cazurile de violență sexuală, precum și a prelua bunele practici în acest context pentru a asigura un răspuns pe măsură și în Republica Moldova.
- În prezent, în Republica Moldova, eficacitatea accesului la justiție în domeniul infracțiunilor privind viața sexuală nu este garantat în totalitate prin normele dreptului intern. Considerăm oportun a opera completări și modificări corespunzătoare în Codul penal, în Codul de procedură penală, dar și în Codul muncii, care să garanteze protecția eficientă a drepturilor victimelor abuzurilor sexuale de orice caracter și în orice circumstanțe.
- Recomandăm schimbarea interpretării tradiționale a violului, reflectată actualmente de legis-

Particularitățile fenomenului violenței sexuale în Republica Moldova

lația penală a Republicii Moldova, prin a elimina necesitatea de a dovedi rezistența fizică în toate circumstanțele, ceea ce riscă să lase anumite tipuri de viol nepedepsite, periclitând protecția efectivă a victimei violului. Accentul trebuie schimbat pe interpretarea corectă a consimțământului viciat în cazurile infracțiunilor sexuale.

- În legislația națională nu există vreun Standard de calitate cu privire la acordarea serviciilor și asistenței pentru victimele infracțiunilor sexuale. Drept recomandare propunem elaborarea unui astfel de standard, care să conțină prevederi ce decurg din nevoile specifice ale victimelor acestei categorii de infracțiuni.
- Stabilirea unor garanții suplimentare victimelor infracțiunilor privind viața sexuală, printre care dreptul la intimitate, dreptul la asistență psihologică și medicală în cadrul urmăririi penale. Includerea serviciilor medicale inerente examinării și tratării victimelor infracțiunilor privind viața sexuală în polița de asigurare medicală obligatorie.
- Este imperios necesar a instrumenta și traduce în practică un mecanism de acordare a compensației pecuniare victimelor, inclusiv victimelor infracțiunilor sexuale, pentru suferințele fizice și psihice cauzate prin infracțiune. De rând cu faptul că este un drept legitim de care ar trebui să se bucure victimele violenței sexuale, acest lucru ar spori încrederea lor în sistemul judiciar național, făcând să crească cota adresărilor în justiție.
- Se recomandă instruirea continuă a specialiștilor responsabili să intervină în cazurile de violență sexuală privind abordarea multidisciplinară ale acestor cazuri (poliștii de sector, reprezentanții administrației publice locale, asistenții sociali, reprezentanții medicali, psihologi etc.). În acest sens există mai multe bune practici internaționale care pot fi importate și ajustate în contextul Republicii Moldova.
- Educarea publicului general și a tinerilor prin acțiuni de prevenire și prevenție timpurie în vederea preluării rolului pro-activ în reducerea la toleranța zero față de violența sexuală și violența în familie.
- Implementarea unor discipline în școală care ar contribui la educarea tinerilor ce înseamnă respectul limitelor personale, comunicare asertivă, interpretarea corectă a consimțământului etc. Un exemplu în acest sens poate fi replicarea cursului opțional „Relații armonioase în familie” aprobat de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova.
- Realizarea unor campanii de sensibilizare care să schimbe atitudinea comunității față de fenomenul violenței sexuale, să combată prejudecățile și stereotipurile față de victimele violenței sexuale.
- Consolidarea cooperării autorităților abilitate prin organizarea activităților de instruire, schimb de experiență și de bune practici naționale și internaționale privind prevenirea și eradicarea fenomenului violenței sexuale pentru grupurile de profesioniști.
- Se recomandă intensificarea eforturilor de perfecționare, îmbunătățire și lichidare a unor inegalități pe principiu zonal privind procedurile de înregistrare și examinare urgentă a infracțiunilor cu caracter sexual, inclusiv în cazul implicării autorităților din afara organelor de drept.
- Consolidarea capacităților de instruire și dezvoltare a abilităților specialiștilor din teren și prestatorilor de servicii în a acorda servicii victimelor violenței sexuale, bazate pe abordare individuală, centrată pe nevoi și în timp util. Elaborarea de ghiduri și materiale informaționale pentru specialiști care să-i îndrume cum să răspundă eficient în cazurile de violență sexuală.
- Elaborarea unor Coduri de conduită/mechanism de raportare a cazurilor de violență sexuală, hărțuire sexuală în cadrul colectivelor de muncă, instituțiilor de învățământ universitar, precum și implementarea acestora în practică.
- Responsabilizarea jurnaliștilor și editorilor a tuturor surselor mass media privind reflectarea etică și profesionistă a subiectelor despre violența sexuală fără a da detalii care atentează la viața privată a persoanei, fără a victimiza repetat VVS, evitând blamarea în general și discriminarea în particular a persoanelor care au trăit o formă sau alta de violență sexuală.
- Se recomandă revizuirea indicatorilor și modalităților de colectare a datelor statistice la nivel național, acumularea datelor și punerea la dispoziție a datelor calitative și cantitative care reflectă dinamica fenomenului violenței sexuale.
- Elaborarea unei baze de date consolidate privind infracțiunile cu caracter sexual cu scopul de a nu perpetua disonanța datelor din diferite surse de

- stat, dar și pentru a elabora politici naționale în domeniu având la bază date pertinente. Elaborarea unor indicatori clari/unificați de colectare a datelor privind violența sexuală, în alte domenii decât organele de drept, precum ar fi domeniul sănătății, educației, asistența socială, care să permită o analiză intersectorială a răspunsului statului la astfel de infracțiuni.
- Punerea la dispoziția grupurilor de profesioniști și autorităților abilitate a unui tablou veridic și calitativ de date privind violența sexuală în Republica Moldova, care ar permite îmbunătățirea politicilor în acest domeniu, dar și o bugetare bazată pe date calitative din mai multe sectoare.
 - Este imperios necesar a elabora și pune în funcțiune un sistem automatizat de colectare și procesare a datelor statistice referitoare la violența sexuală, cauzele penale, cauzele civile inițiate pentru recuperarea prejudiciului, deferite justiției și judecate, de evidență a agresorilor.
 - Eliminarea caracterului sporadic al cercetărilor și studiilor privind fenomenul violenței sexuale bazat în exclusivitate pe sursele de finanțare ale donatorilor. Sistematizarea cercetărilor reprezentative la nivel de țară bazate pe principii științifice și conforme standardelor internaționale.
 - Cercetarea operativă și sub toate aspecte a infracțiunilor privind viața sexuală cu instituirea unui cadru normativ relevant și benefic pentru protecția victimelor acestui tip de infracțiuni (implementarea prevederilor Legii nr. 137 din 29.07. 2016 privind reabilitarea victimelor infracțiunilor: asigurarea asistenței juridice obligatorii/garantate de stat, asigurarea consilierii psihologice și medicale, audierea victimelor în condiții prietenoase, instituirea unor criterii clare de audiere suplimentară a victimelor, evitarea confruntării cu agresorul sexual în cadrul inițierii, urmăririi și judecării cauzelor).
 - Includerea în polița medicală obligatorie a serviciilor medicale inerente examinării și tratării victimelor infracțiunilor privind viața sexuală.
 - Întrucât violența sexuală cauzează repercusiuni, traume și efecte psihologice mai grave decât violența în familie, se impune dezvoltarea unor servicii specializate destinate victimelor violenței sexuale. Totodată intervenția și asistența în cazurile de violență sexuală trebuie realizată prompt de o echipă de specialiști (reprezenți ai organelor de drept, psihologi, lucrători medicali, medici legiști, asistenți sociali etc.) într-o formulă bine coordonată.
- Se recomandă o instruire mai aprofundată a specialiștilor din comunitate și din sistemul de justiție în sensul informării mai accesibile a victimelor violenței sexuale despre drepturile lor despre serviciile mai potrivite situației concrete către care pot fi referite.
 - Este necesar ca subiectul violenței sexuale să se regăsească în curricula de instruire inițială și continuă a specialiștilor din diferite domenii (reprezenți ai organelor de drept, psihologi, medici, lucrători medicali, asistenți sociali).
 - Elaborarea și instituționalizarea în Republica Moldova a unui răspuns comunitar coordonat, centrat pe trauma și nevoile victimei, prin care să se asigure o conlucrare eficientă a specialiștilor din diferite domenii (organe de drept, sectorul medical, prestatori de servicii pentru victimele violenței sexuale).
 - Se impune crearea serviciilor de durată pentru victimele violenței sexuale și asigurarea asistenței juridice garantate de stat. Actualmente majoritatea victimelor violenței sexuale beneficiază de asistența doar pe perioada de criză.
 - Este necesar a dezvoltata programe de protecție, care să asigure un mediu sigur, pentru victimele violenței sexuale la nivelul autorităților de stat. Actualmente acestea beneficiază de consiliere psihologică, asistență juridică gratuită oferită de societatea civilă, dar nu sunt protejate oficial și nu se află în siguranță în special pe durata unui proces/cauze penale.

